

VAI

1961

BIRŽELIS - JUNE

KARYS

1961
Nr. 6 (1373)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis	Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas	Atskirus skyrius redaguoja: Balys Brazdžionis —
Redakatoriaus pavaduotojas — Stasys Butkus	Administratorius — Leonas Bileris	Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje Justinas Liaukus — Karinės žinios
Kalbinių dalį redaguoja — Kazys Kepalas	Leidžia — L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius	Kunig. Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

Pažaislio vienuolynas	Viršelis
P. Dirkis — Baisusis Birželis	161
B. Auginas — Prie išpustytų pelenų	163
O. Urbonas — Didžiojo šiaurės karo frontas Lietuvoje	165
Gardinas XVIII amžiuje — raižinys	169
J. Baublys — Geležinkelių būrys Vilniaus kryptimi	170
V. Jonikas — Posmai žaibo raštuose	173
V. Kareiva — Pakalnė	174
V. Širvydas — Senovės Lietuva, IV	178
K. S. Tautkus — Azijos fronte nieko naujo	181
K. M. J. Šarūnas — Nekiškite galvų po budelio kirviu	182
Karinė Spauda	183
Kronika, įvykiai ir komentarai	185

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūrakis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių žuvėdra, J. Mikėtas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr.; Lioginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Vladas Rušas, Toronto, Canada; V. Šalkūnas, Australija; Morkus Šimkus, Baltimore, Md.; Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTYNĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora", 49 Thornton Ave.
London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 27 Nicholson St., Burwood, N. S. W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1373)

BIRŽELIS - LIEPA - JUNE

1961

BAISUSIS BIRŽELIS

P. DIRKIS

Visos tautos su pagarba prisimena didžius istorinius įvykius. Tačiau ne visi istoriniai įvykiai yra džiaugsmingi. Yra tokių, kurie žmogaus skausmo niekada nenuslopins. Tokiems įvykiams tenka priskirti 1941 m. birželio mėnesio 14-21 dienas, kada Lietuvoje vyko masiniai tremimai išvežimai ir žudynės.

Nakties metu prikelti iš miego nekalti žmonės, vaikai ir kūdikiai, ligonys bei neščios moterys, smurtu ir žiauraus enkavedisto jėga buvo plėšiami iš nuosavų namų ir butų. Šautuvų buožėmis daužomi ir kojomis spardomi jie buvo stumiami į laukiančius jų sunkvežimius. Klyksmas ir šauksmas vaikų atplėštų nuo tėvų, senelių dejavimai, ligonių vaitojimai ir motinų ašaros skrodė vasaros naktį tylą.

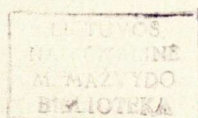
Plėšiami iš savo gimtinės ir artimųjų tarp Lietuvos žmonės kentėjo fizines ir dvasines kančias; alkani, be duonos kąsnio, ištroškę, be vandens lašo, jie mirė pritrūkę oro geležiniuose vagonuose užkalti. Veltui jie šaukėsi pagalbos, vieton jos jie prisišaukdavo raudonojo žudiko kulką ar smūgį.

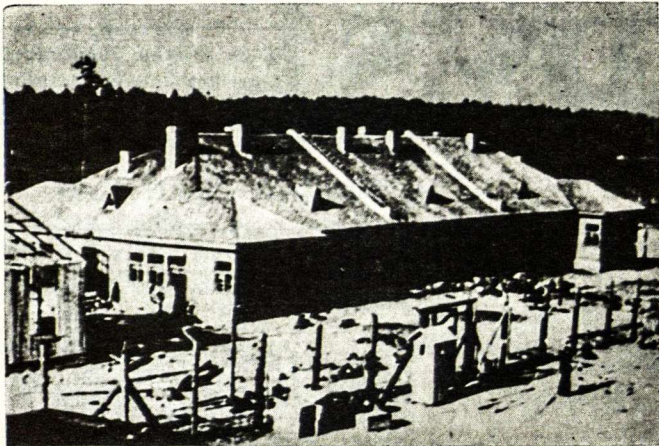
Areštų, kalėjimų, tardymų kamerų ir šaudymo kančias jie iškentė. Jų vardus tepuošia garbės aureolė. Ištremtieji į Sibirą ir spygliuotų

tvorų atskirti nuo pasaulio, tapo vergais ir taip iki mirties jie kenčia badą, šaltį, paniekinimą ir kol jų širdys plaks juos lydės neišpasakytos baimės ir rūpesčio jausmas.

Prisimindami masinius vežimus ir komunistinį terorą Lietuvoje susiduriame ir su kitu įvykiu tuo pačiu metu, būtent: su Lietuvių tautos sukilimu prieš raudonuosius rusus. Šis istorinis įvykis išryškino būdingą lietuvių bruožą, kuris pasireiškia tik didelio sukrėtimo metu. Sukilimo metu nebuvo politinių skirtumų ne tik kovojančiose gretose bet ir visuomenės sluoksniuose. Tada buvome viena didelė šeima, siekianti vieno ir to paties visiems tikslo. Išgirdus pranešimą apie Lietuvos laisvės atstatymą, viso krašto gyventojai, tarytum didžiulis choras, iš džiaugsmo verkdami, giedojo Lietuvos Himną, keldami trispalves vėliavas miestuose ir miesteliuose, kaimuose ir net miškuose.

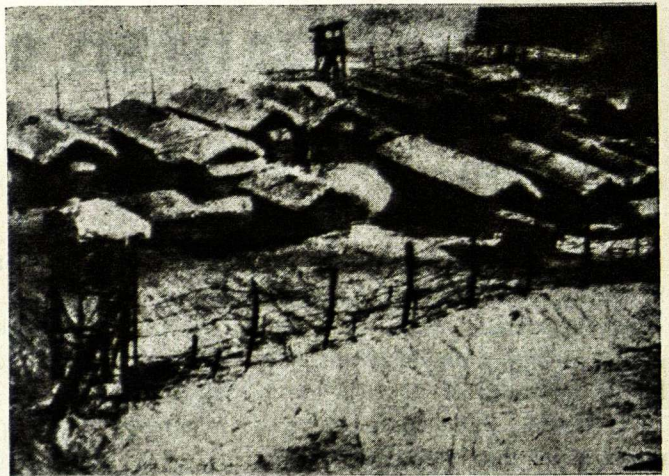
Tie liūdnieji ir tie džiugūs prisiminimai, minint tuos baisiai skaudžius įvykius ir didžius apsišaukimus, turėtų mus ir dabar išivijoje gyvenančius, panašiai apjungti vienybės skraiste ir vieningomis gretomis mus vesti prie vieningo šandien mūsų bendro tikslo — atdavimo pavergtos Lietuvos.

1941 m. birželio 26 d. komunistų išžudytų aukų la-
vonais išklotas Pravieniškių vergų stovyklos kiemas

Tremtinių stovykla Sibire, apsupta spygliuotų vie-
lių tvora ir saugoma sargybų bokštų

Lietuviai laisvuose Vakaruose pro-
testuoja prieš komunistinės Rusijos
terorą Lietuvoje. (Clevelando Ramo-
vės sk. nariai Januškevičius ir Bud-
rys piketuoja rusų žurnalistus, 1955
m. spalį mėn.) V. Bacevičiaus nuotr.

PRIE IŠPUSTYTŲ PELENŲ

(Mūsų tautos genocido dvidešimtmečiui)

BALYS AUGINAS

IR vėl dvidešimtas birželis išsiskleidžia žiedais. Ir vėl dvidešimt birželių nuvys, ir laiko vėjas nupūs juos užumarštin. Bet tie dvidešimt žaliai lapojusių birželių—virtę praeities dulkėmis—skaudžiai pražygiavę pro mus, nuo anų mūsų tautos juodųjų trėmimų dienų, vis dar žydi lietuvio atmintyje.

Jie vis dar *karšti* mūsų atminimuose — kaip rusenančio židinio pelenai: visa, kas liko iš gimtųjų namų;

karšti, kaip kūdikio ašara — deganti našlaitišku vienišumu;

liepsnoją, tarsi randai neužgijusių žaizdų — padarytų žiaurių, beširdžių žmogžudžio rankų:

žydi, nei ugniakuro pelenai — nes ne vien tik gėlės, ar žmogaus jaunystė, gali žydėti —

nes tas dvidešimties birželių vainikas dedamas ant masinio mūsų tautiečių kapo. Jis primena mums anas juodas, lyg anglis, gedulo dienas, kaip raudonasis viesulas — prasiveržęs iš rytų — tarsi sūkuringa kraujo upė, užliejo mūsų kraštą —

Toji sūkuringa vėtra nušlavė šimtus tūkstančių mūsų tautiečių, išraudama iš savosios dirvos ir galingus užgrūdintus ažuolus, ir tas gležnutes atžalas jaunučio atžalyno, vos bepradėjusio leisti šaknis tėviškės žemėje —

Kasmet minime to lietuvių tautos genocidinio trėmimo šiurpius epizodus — nes nėra lietuviškos šeimos, kurioje nėra pralieta ašarų dėl savo šeimos nario, kurio nebūtų palietus kraujuota budelio ranka. Nėra šeimos, kurios namų slenksčio nebūtų peržengęs pasalūniškas žudikas su raudonoju mirties pjautuvu.

*Linko žalios liepos,
Lūžo ažuolai — —*

ANUOMET birželio saulė apniūkė Lietuvos laukuose. Nokstą rugiai lingavo brandžiomis varpų galvomis. Ir jie tarsi juto virš savo galvų ne laiku pakibusį dalgį. Šiurpus mirties pjautuvus kabėjo virš viso krašto. Ir paukščių giesmė užkimo, nepasiekusi debesų viršūnių — ji net nesuvirpino išlakių medžio šakų — —

Ir lietuvių širdį prislėgė sunkus nuojautos akmuo. Galvoje pynėsi neramios mintys, ir kraupus nerimas sunkiu slogučiu slėgė sielą.

Ir audra atėjo.

Pasalūniškai. Tyliai. Ir staiga prasiveržė visu savo žiaurumu. Naktį iš birželio keturioliktos į penkiolikąją. Raudonieji žaibai trenkė į ramius gyventojų namus. Nuogi ir spindį kraujuotais atspindžiais durtuvai apakino taiką. Jų spindėjime degė neapykanta tautai. Siaurose azijato akyse išsižiebus žaižaravo neapykantos liepsna. Ji grasė sudeginti lietuvišką kultūrą. Ant laukinių užkurto laužo žabų sumetant lietuviškus papročius, istoriją ir žmones. Baimė surakino gyvųjų lūpas ir širdį.

Žaibai trenkė. Iš šaknų virto medžiai, pau-gę ir gimę vešlioji protėvių krauju tręštoji žemė. Aiman, jie buvo kertami. Genėjami. Ir niokojami. Lyg tyčia retinama giria. Kartais grubiai aizant viršūnę — paliekant pakirstas šaknis.

Ir kuo kalti tie kūdikiai — kaip jaunos šakelės, dar visai be metūgių — atskiriami nuo *Laisvės Saulės?*

Paliekant gimtąjį kraštą

J. Dargio medžio skulptūra

Tie jaunuoliai, paimti iš mokyklos suolokaip jauni sakaliukai grubių rankų ištraukti iš šilto lizdo, su surištais sparnais, kuriuose dar žaidė neatvėsęs *Laisvės Vėjas*?

Tos jaunos motinos—kuplios žaliosios liepos pačiam medonešio vaisingume *Laisvojo Dangaus* pavėsyje žydinčios?

Anos senos moterėlės—sudžiūvusios byrančios eglės ar žilstančios pušys — belaukiančios paskutiniojo saulėlydžio?

Visų jų vienintelė kaltė buvo tik ta — *jų kaktos ir širdys buvo Visagalio paženklintos lietuviškumo žyme; ir meilės ryšiai nenutrūkstamais saitais siejo jų sielas su ta žeme, iš kurios gelmių jų atžalos kilo —*

Vežė mane iš namų — —

NE aukso gromatėlę, bet popieriaus skiautėlę — pageltusią, lyg žvakę graudulinę — savo rankose laikau. Tai paprastas lakštas popieriaus, išplėštas iš mokinio sąsiuvinio, kuris per svetingas rankas atklydo į mano drebantį iš skausmo delną. Ir skaitant — dar ir po tiekos metų — man rankos suvirpa, kaip ir anam rašančiam tada virpėjo širdies stygos —

— „... mus išvežė iš namų į stotį. Krovė, tarsi gyvulius kokius į prekinius vagonus ir į galvijinius irgi grūdo. O duris ir langus aklinai užkaldinėjo lentomis. Žmonės troško ir alpo vagonuose. Kūdikiai mirė ant motinos rankų, ir niekas nebuvo prileidžiamas paduoti gurkšnį vandens ar duonos žiauberėlių...“

— „... ir taip išlaikyti be maisto ir be vandens visą dieną, tik kitos dienos vidudienį pajudėjome. Daug neatlaikė. Mirė ir tavo...“ —

Pageltus popieriaus skiautėlę jau šimtą kartą pasakoja vieno iš tūkstančių likimą —

Ir riedant traukinio ratams, paliekant saulės ir gimto vėjo plakamus klonius, vykstant į nežinomą vergiją — iš užkaltų vagonų su raudomis, verksmais ir nevilties šauksmais sklido graudi lietuviška daina. Dieve, ši daina ėjo iš pačios širdies gelmių!

Tai buvo beviltiškas mažo paukštelio šauksmas plėšraus vanago naguose.

Raudojo ir lieką Tėvynėje. Našlaičiai vaikai — tėvų, verkė vyras žmonos ir kūdikio. Rovėsi plaukus vieniša vystanti motina. Verkė žmonos, ašarojo ir lietuviškas dangus, sodriu lietum palaistęs tremiamų paliekamą Lietuvos žemę —

Išrautiems

Iš žemės iščiaus —

KUR Tu, išvežtoji mano mama? Mano širdis, kaip arfos ploniausioji styga — ji skaudžiai virpa vienatvėje.

Ar tu girdi, kaip ošia mano krūtinėje sukilusi jausmų vėtra, o brangiausioji mano sesuo? Kas supa tavo lopšį, atplėštoji mažyte dukrele? Gal tau niūniuoja lietuvišką lopšinę Sibiro ledinis vėjas — mano vienintelė mažas sūnau?

Tai vis klausimai mūsų širdžiai, sklindą į tolimąjį Sibirą, Barnaulą, Kazachstaną, Vorkutą, kur mūsų broliai, sesės, tėvai ir atplėšti kūdikiai vargsta ir nyksta be savos šeimos jaukios šilimos, nužmoginto žmogaus sadistinėj vergijoj.

Ir ne į visus klausimus ateina atsakymai. Daugelio šauksmai nutilo, nepasiekę mūsų. Daugelio paskutinis atodūsis sušalo ledinuotoj tundroj.

Senovės lietuviai savo karžygiams ir mirusiems supildavo augštus piliakalnius. Ir jų žygius minėdavo iš kartos į kartą einančiose dainose, pasakose, sakmėse ir poringėse. Deja, mūsų ji karta negali savo artimiesiems ir didvyriams supilti dangų siekiančių piliakalnių. Ji netgi neturi galimybės jiems ant kapo pastatyti paprastų kuklų kryželių — nes *kryžiui reikalingas tėviškės medis, o piliakalniui — savoji žemė.*

Bet šiandien mes kalbamės su jumis — kurie esate žiauriųjų rankų išrauti iš gimtosios žemės iščiaus. Mes susimąstome ties Jūsų išvartytų pelenų sudaužyta urna.

Ir tikime — mūsų žemė vaisinga. Ji gimdys ir vėl palaiminta Viešpaties derlių.

Ak, mes patyrėme, kad nėra nieko skaudesnio pasulyje, kaip netekti savo namų, gimtos žemės.

Ir žinome, kad nėra nieko gražesnio, kaip atsigulti amžinajam poilsiui į purius, Tėviškės vėjo iškedentus protėvių patalus. Koks saldus ir mielas yra amžinasis miegas, kai tirono kaustytas batas nemindo žydinčio tavo žemės veido!

Išsipildymo valanda

IR vieną ramų vakarą, kai saulė sės į debesis — pabels į Dievo dangiškas duris svetur klajojančios mūsų išvežtų ir nužudytų vėlės —

Ir jos papasakos baisias, čia žemėj išgyventas, kruvinų dienų kančias ir neteisybę — didelę ir skaudžią — lyg rykštę baudžiančią ir plakančią mūsų tautą —

Ir jos parodys Gailestingo Dievo Visareginčiom Akim lietuvišką žaidytą širdį ir sielą sužalotą kūdikio —

Ir tars Dangaus galybių Viešpats: GANA! GANA nekaltų ašarų. GANA žudynių, GANA trėmimų iš namų, kuriuos aidėjo tavo motinos lopšinė... .

Tegrižta išpustyti pelenai į žemę, iš kurios jie buvo kilę —

ATĖJO TEISYBĖS IŠPILDYMO VALANDA!

DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE

O. URBONAS

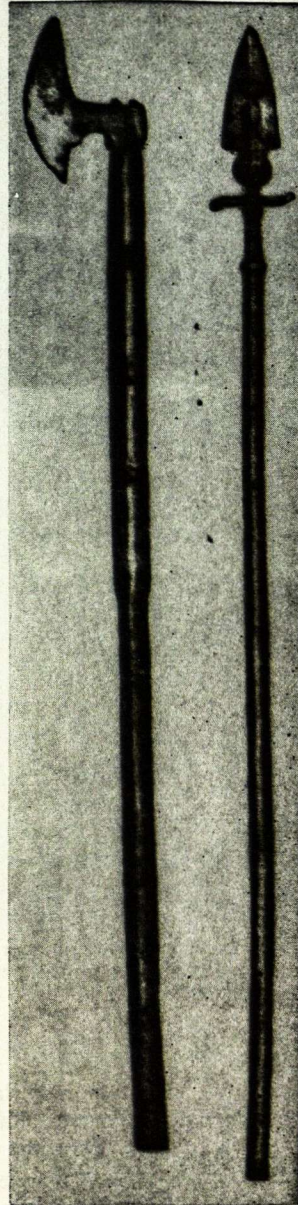
(Pradžia gegužės KARIO Nr.)

Prastovėjusi ties Biržais apie savaitę laiko, rinktinė ir vėl mėgino pulti Oginskį, bet pastarasis, manevruodamas, vengė stoti su ja į kautynes. Kovo mėnesio pradžioje rinktinė persikėlė ties Anykščiais per Šventąją ir nužygiavo į Vilnių, kur prisijungė prie generolo Moernerio kariuomenės.

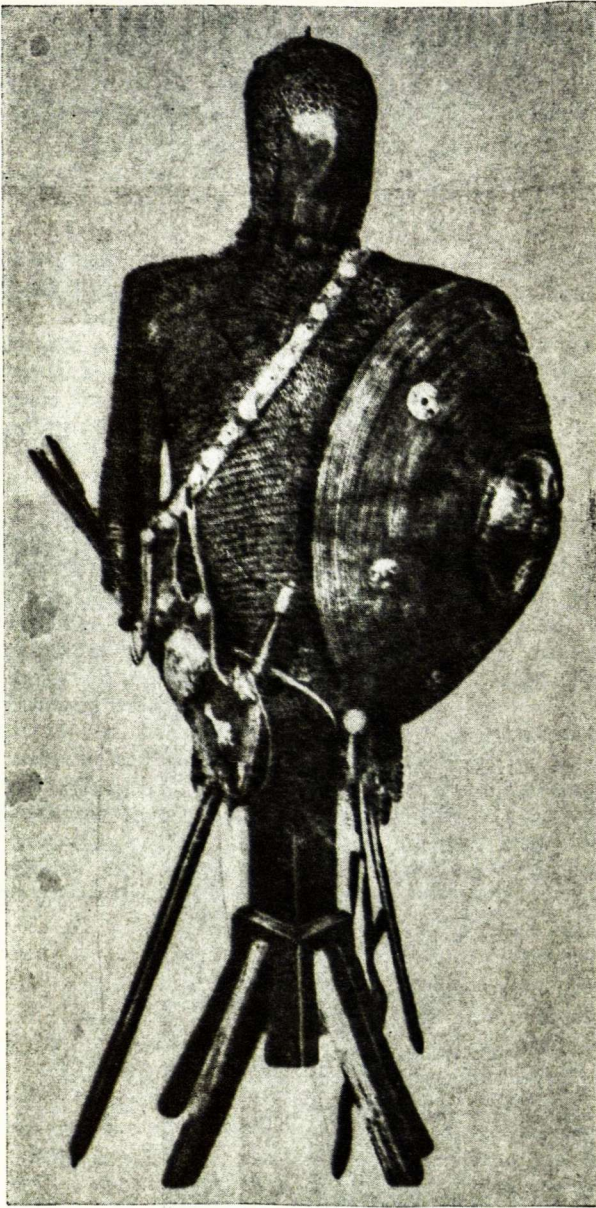
Taip pasibaigė pirmoji švedų operacija Lietuvoje. Nežiūrint laimingos pabaigos, švedų operacija iš vienos pusės, įrodė švedų kariuomenės pirmavimą kautynių lauke, iš kitos gi, įtikino lietuvius, kad jie susilaukė žiauraus okupanto švedo, kuris nesivaržydamas dėl priemonių, sieks savo tikslo.

1702 m. pirmoje pusėje didesnių lietuvių karo veiksmų neįvyko, nes Lietuvoje stovėjo tokios stiprios švedų jėgos, kad bet kokia stambesnė prieš juos operacija buvo neįmanoma. Bet, kaip žinoma, Moerneris 1702 m. gegužės mėn. pradžioje paliko Vilnių ir nužygiavo į Lietuvos Brastą. Čia jis prastovėjo iki birželio 17 d., kai paliko ir tą miestą ir nužygiavo Krokuvos link (jis suskubo susijungti su Karoliu XII prieš kautynes ties Kliszow). Po kiek laiko Moerneriui iš Lietuvos išžygiavus, per Lietuvą pražygiavo 4-5000 vyrų švedų rinktinė generolo-majoro Maidelio vadovaujama. Prie šios rinktinės buvo prijungta Sapiegos kariuomenės pagrindinė dalis. Tuo būdu 1702 m. vasarą visos stambesnės švedų jėgos buvo iš Lietuvos atitrauktos, ir pasiliko tik palyginti, silpna švedų rinktinė Loevenhauto vadovaujama ir dalis Sapiegos kariuomenės.

Tokių palyginti stiprių švedų kariuomenės jėgų žygiavimas per Lietuvą nepaliko be įtakos į karo veiksmus. Pagrindinės Lietuvos karinės jėgos, kurios žiemą ir pavasarį stengėse kiek galėdamos trukdyti švedų pagrindinių jėgų žygį per Lietuvą, tą vasarą turėjo pakankamai darbo trukdyti Moernerio, Maidelio ir Sapiegos kariuomenių judėjimus. Rudeniop kariuomenė buvo užimta apgula ir puolimu Sapiegų šeimai priklausančios Bychovo tvirtovės prie Dniepro, kuri su rusų pagalba ir buvo užimta (Herlitz, Karolis XII politika, tomas I, pusl. 7 ir rusų agento Povilo Gotovcevo raštas Borisui Šeremetevui iš 1702 sausio 24 d.). Tuo pat metu Lietuvos kariuomenės dalis drauge

Lietuvos - Lenkijos dragūnų berdišius (kairėje); pėst. puskarininkio jietis, jo rango ženklas (deš.). Abu ginklai vartoti XVII a. pabaigoje ir XVIII a. pradžioje

Lietuvos - Lenkijos šarvuotų sunkiųjų raitelių XVII a. gale vartoti grandininiai šarvai ir ginklai: skydas, tiesus kardas, strėlės ir kt.

su Lenkijos karūnos kariuomenės dalimi buvo užangažuota prieš maištaujančius kazokus, kurie vedami Palei įsiveržė į Valuinės ir Podolės sritis.

Švedų operacijas Kurše ir Lietuvoje veikė ir tas, kad Petras išvystė didelį veiklumą Ingrijoje, ir švedai buvo priversti visą dėmesį nukreipti į tą rajoną. Tuo būdu švedų jėgas, ku-

rios tuo metu galėjo būti panaudotos Kurše ir Lietuvoje sudarė tik kiek daugiau kaip 4.000 vyrų iš kurių 1500 (jų tarpe 600 pėstininkų) buvo numatyta judriam karui, o likusieji sudarė įgulas Bauskėje, Mintaujoje ir Liepojuje.

Kaip tik Moerneris paliko Vilnių ir Maidelis pražygiavo per Lietuvą, Oginskio kariuomenės "partijos" pradėjo rodyti veiklumą. Jų veikimas pasireiškė tuo, kad jos, netikėtai, tai vienoje tai kitoje vietoje, puolė švedus ir po trumpų kautynių vėl pasitraukė. Pirmas toks užpuolimas buvo įvykdytas Šiauliuose, kur nedidelė švedų įgula buvo beveik visiškai sunaikinta. Dėl to stipresnė švedų rinktinė, sudaryta iš 2 batalionų su 2 art. pabūklais (Loevenhauptui vadovaujant), to mėnesio pabaigoje užėmė Joniškį. Ten ji susidūrė su lietuviais, kuriems vadovavo Čarneckis. Įvyko Čarneckiui nesėkmingos kautynės po kurių jis buvo priverstas pasitraukti.

Švedų neveiklumas 1702 m. vasarą Lietuvos fronte davė Oginskiui proga savo padėti stabilizuoti. Visoje Lietuvoje ir Zemaitijoje buvo pradėtas žmonių verbavimas į kariuomenę ir naujų dalių sudarymas. Vienkart Oginskis mėgino pašauktus žmones bent kiek apmokyti kariškai ir sudrausminti. Jei apmokymas ir davė tam tikrų teigiamų rezultatų, tai sudrausminimas visiškai nesisekė, nes kiekvienas augštesniųjų bajorų ir toliau kariavo taip, kaip jis nori, bet ne taip, kaip augštesnės vadovybė nurodydavo. "Partijų" puolimai buvo tęsiami toliau, ypatingai Kretingos ir Palangos rajonuose, kur stovėjo likusieji Lietuvos fronte Sapiegos daliniai. Ten "partijų" veiksmai turėjo pasekimo, ir Sapiegos daliniai buvo keleta kartų sumušti. "Partijos" įsiverždavo gan giliai į Kuršą ir naikindavo ten švedų sudarytas atsargas.

Tie veiksmai iššaukė švedų priešpriešines. Rugpiūčio pradžioje jų buvo nuspręsta praveisti Lietuvoje operaciją, kuri turėjo sutrukdyti Oginskio pastangas verbuoti į kariuomenę žmones, ir atatinkamai jį nubausti. Tos ekspedicijos metu turėjo būti praveista maisto ir pašaro rekvizicijų plati akcija ir turėjo būti sunaikintas, ir sudegintas Oginskio šalininkų turtas. Bendra švedų ekspedicijos kryptis ėjo iš Mintaujos į pietų — vakarus.

Rugpiūčio 13 d. švedai pajudėjo iš Mintaujos, tačiau tą pat dieną švedų rinktinės vadas (Loevenhauptas) gavo įsakymą savo ekspediciją nukreipti ne į pietų-vakarus bet į pietų rytus, nes, viena, švedai gavo žinių, kad rusai yra pasirengę įžengti į Lietuvą, antra, — Maidelis su Sapiega, kurie stovėjo į šiaurę

nuo Gardino, gavo įsakymą sudrausti Čarnecio kėjas, kurios veikė Lietuvos vakarinėje dalyje.

Rugpiūčio 17 d. švedai prisiartino prie Žemaitijos sienos. Ten jie sudegino Oginskio šalininko Karpio dvarą, sekančią dieną kito Oginskio šalininko dvarą Pamūšius (ties Linkuva). Nežiūrint to, kad kautynių tam rajone nebūta ir apie kokį nors lietuvių pasipriešinimą švedų šaltiniai nieko nesako, jie rugpiūčio 19 d. į Mintaują išsiuntė "belaisvių ir karo grobio transportą". (Įdomu iš ko tas transportas buvo sudarytas?).

Rugpiūčio 26 d. švedai užėmė Pamūšius, kur jų kavalerija įvykdė "baudos ekspediciją". Po "ekspedicijos" ir vėl transportas "belaisvių ir karo grobio" buvo pasiųstas Mintaujon. Rugsėjo 5 d. švedai pajudėjo: kavalerija į pietus per Pasvalį Kupiškio link, o pėstininkai — Biržų link. Priartėjus Kupiškį švedai susikovė su Oginskio daliniais, kurie supdami iš visų pusių švedus, keleta kart mėgino juos pulti, bet sutikti drausmingos nupėstintos kavalerijos ugnies, kiekvieną kartą turėjo pasitraukti. Kautynės liko neišspręstos, švedai pasiliko užimtose pozicijose, lietuviai atsitraukė, bet laikėse tokio atstumo, kad kiekviena pasitaikusia proga ir vėl juos pultų.

Didėjantis Oginskio kariuomenės pasipriešinimas ir didelis jos aktyvumas Kretingos ir Palangos rajone švedus įtikino, kad "baudos operacija" didelių rezultatų neduos, todėl jie pasuko atgal Pasvalio link tikslu artintis prie Kuršo sienos. Be to jiems reikėjo saugiai pristatyti į Mintaują "karo grobį" kurio susirinko ištisas transportas. Prisiartinus švedams prie Pasvalio, jie vėl buvo užpulti. Kautynės tęsėsi keleta valandų — ir vėl su tuo pat rezultatu. Švedai atsilaikė, o lietuviai atsitraukė. Tiesa, tose kautynėse didelį vaidmenį suvaidino švedų artilerija, kuri vien tik savo ugnimi keleta kart atmušė lietuvių puolimus. Po kautynių ties Pasvaliu švedų žygis daugiau nebuvo trukdomas. Oginskio daliniai sekė paskui, keleta kart puolė švedų užpakalinę saugą, bet tie puolimai didesnių rezultatų nedavė.

Tos švedų operacijos įvertinimą galima rasti Kuršo gubernatoriaus rašte Karoliui XII rašytame 1702 m. rugsėjo 26 d. Jo tvirtinimu "operacijos svarbiausias tikslas sutrukdyti prieš koncentraciją Skuodo rajone, kad didesnėmis jėgomis pultų Kuršą — pilnai įvykdytas. Veiksmuose priešui buvo padaryti dideli nuostoliai, paimta belaisvių ir surinkta didelė atsarga maisto ir pašaro, kuris visas pristatytas į Bauskę". Savus nuostolius gubernatorius nu-

Lietuvos - Lenkijos gusarų žvyniniai šarvai ir ginklai vartoti XVII a. gale; lenktas raitelių kardas ir rotmistro buožė.

sako taip: 9 užmušti ir 11 sužeistų, jų tarpe 2 karininkai.

Oginskis, kuriam švedų puolimo metu pasisekė kiek sudrausminti atskirų "partijų" vadus ir padidinti savo kariuomenę, dabar pradėjo rodyti didelį veiklumą. Bet kaip ir anksčiau jo veiksmai buvo grynai partizaninio pobūdžio.

Atskirti jo kariuomenės daliniai netikėtai puldavo švedus, naikindavo jų sudarytas maisto ir pašaro atsargas, išsklaidydavo nedidelius švedų padalinius, bet į rimtesnes kautynes neįsileisdavo. Jie įsiverždavo ir į Kuršą. Iš stambesnių tokių įsiveržimų galima paminėti spalio 1 dienos, kada jie daėjo beveik iki Mintaujos. Atstumta atgal už sienos, ta "partija" spalio 16d. ir vėl įsiveržė į Kuršą ir šį kart pasiekė net Doblėnā. Tų įsiveržimų metu lietuvių "partijos"

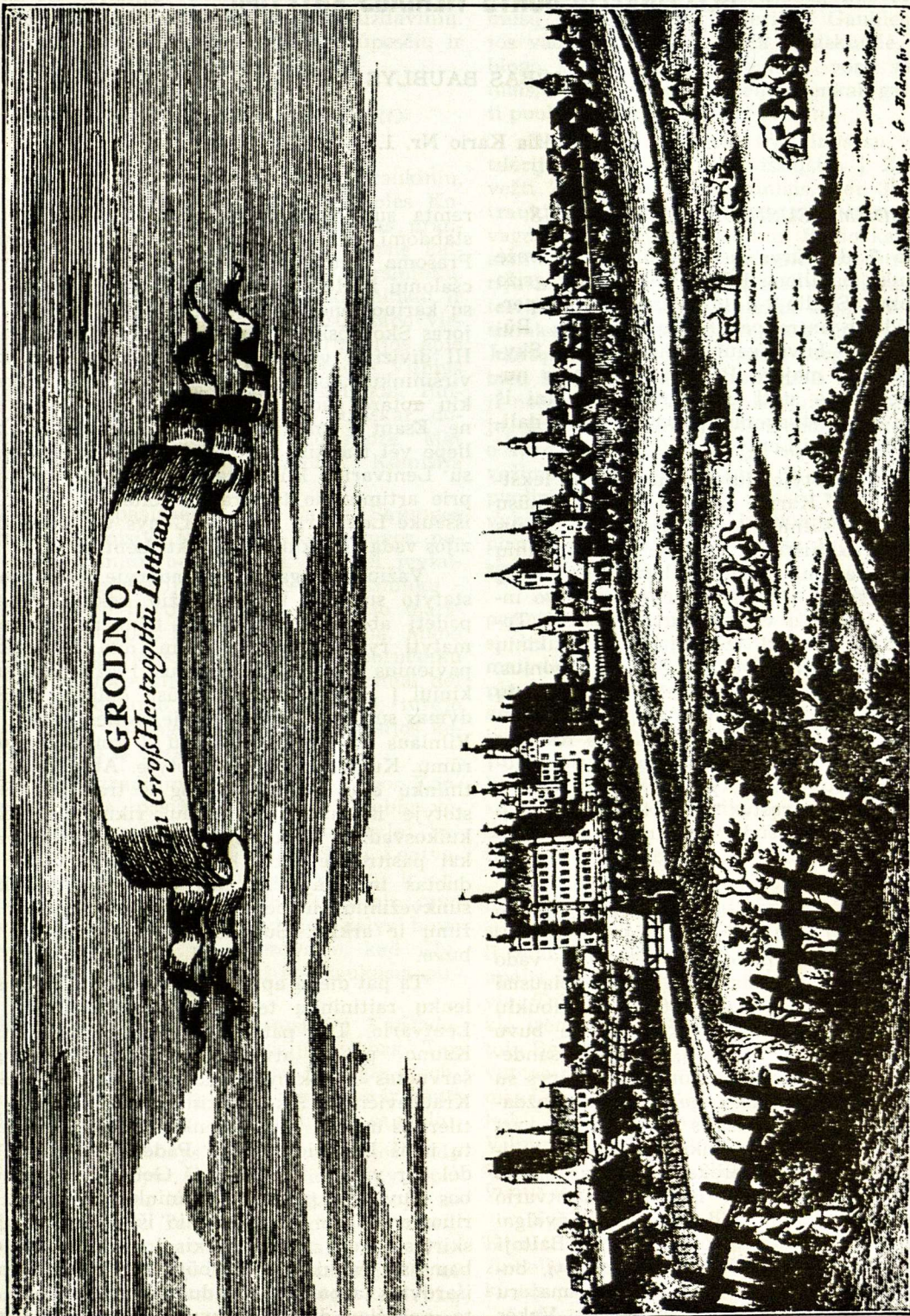
Kuršo guventojų tarpe platino kurstančius prieš švedus atsišaukimus ir visokiais būdais ragino gyventojus stoti į kovā su švedais.

Tačiau, gan palaidos lietuvių "partijos" prieš reguliarią švedų kariuomenę atsilaikyti negalėdavo, ir kiekvienas jų įsiveržimas baigdavosi tuo, kad po trumpų kautynių jos būdavo priverstos trauktis atgal už sienos.

(Bus daugiau)

Pėstininkų šautuvai iš XVII a. pabaigos ir XVIII pradžios: degtuvinis muškietis ir jor; stovas su šakute, graižtvinis štuceris su durtuvu (saksų gamybos) ir karabinas su durtuvu.

GARDINAS XVII AMŽIUJE

Tų laikų raizėnys

GELEŽINKELIŲ BŪRYS VILNIAUS KRYPTIMI

JOKŪBAS BAUBLYS

(pradžia Kario Nr. 1.)

PRADEDAMA SUSIDURTI SU LENKAIS.

Spalio 7 d. būrys savo traukiniu pervežė tą pėstininkų batalioną į Rūdiškės stotį ir grįžo į Valkininkus. Spalio 8 d. tas pats traukinys pervežė į Rūdiškę antrą pėstininkų batalioną. Būnant Rūdiškėje buvo gautas Susisiekimio Skyriaus viršininko majoro Petronio įsakymas nuvykti į Lentvario stotį ir sudaryti traukinį iš 40 vagonų ir lėkštvasionių pervežti mūsų dalinius iš Valkininkų į Lentvarį.

Lentvario stotyje tuščių vagonų ir lėkštvasionių nebuvo. Karinė padėtis privertė mūsų įstaigą apeisti Vilnių. Ateinantieji iš Vilniaus traukiniai buvo mišrūs, t.y. sudaryti iš klasinių ir prekinųjų vagonų, kuriuose buvo pasitarpinę ministerijų skyriai ir departamentai su savo inventoriumi. Daug tų vagonų buvo apytušti. Todėl įsakymui įvykdyti teko nuo tų traukinių atiminėti prekinuosius vagonus ir lėkštvasionius. Valdininkai ir direktoriai protestavo. Bet jų vežamas turtas buvo sutalpintas į mažiau pakrautus vagonus ir to turto pervežimas Kaunan buvo užtikrintas. Iš lėkštvasionių ir pusvagonių teko išmesti stoties pašlaitėn tokį turtą, kaip lentas, tašus, rąstus. Po trijų valandų įtempto darbo buvo sudarytas traukinys iš 40 vagonų ir lėkštvasionių ir neatidėliojant išvyko į Valkininkus.

Valkininkai buvo pasiekti nakčia. Ten jau buvo atvykęs III divizijos vadas su štabu, artilerija ir pėstininkų batalionas. Divizijos vado tuojau buvo duotas uždavinys kuo skubiausiai pastatyti rampą pakrovimui artilerijos pabūklų ir sunkvežimių. Kadangi čia pat stotyje buvo pakankamai rąstų ir pabėgių, o būrio sandėliuose užtektinai geležinių klemarų, tai būrys su artilerininkų savanoriška pagalba minėtą uždavinį greitai įvykdė. Divizijos štabas, viena artilerijos baterija ir pėstininkų batalionas pasikrovė į traukinį. Jau gerokai prašvitus spalio 9 d., prieš pat traukinio išvykimą Lentvario link, buvo gauta žinių, kad lenkų raiti žvalgai pastebėti ties kaimu Novosiolki prie Baltoji Vokė. Atvykus traukiniui į Rūdiškės stotį, buvo susirišta su Lentvario komendantu majoru Geniu ir sužinota, kad prie Novosiolki, Vokės upės linijoje ir, ties dvaru Baltoji Vokė susi-

ramta su negausingais lenkų žvalgais. Lenkai stabdomi, bet Lentvario padėtis darosi neaiški. Prašoma skubiai atvykti Lentvarin. Išvykus cšalonui iš Rūdiškės, kelyje buvo pastebėta mūsų kariuomenės vora. Priekyje jos žygiavo majoras Skorupskis. Traukinys buvo sustabdytas ir III divizijos vadas majoras Musteikis su štabo viršininku kapitonu Jakučiu ir majoru Skorupskiu aptarė padėtį. Po to traukinys tęsė kelionę. Esant 6 km nuo Lentvario, divizijos vadas liepė vėl traukinį sustabdyti ir patikrinti ryšius su Lentvariu. Būrio telefonistai neatidėliojant prie artimiausio telegrafo telefonų laidų stulpo iššaukė Lentvarį. Majoras Genys vėl prašė divizijos vadą pasiskubinti atvykti Lentvarin.

Važiuojant garvežio tenderyje, prie ten išstatyto sunkaus kulkosvaidžio, sekant kelią ir padėtį abipus geležinkelio, teko per žiūronus matyti rytuose už 1½-2 km. nuo geležinkelio pavienius lenkų raitus žvalgus. Įvažiuojant traukiniui į Lentvario stotį, mūsų dalinių susišaudymas su lenkais ėjo rytinėje stoties pusėje, t.y. Vilniaus kryptimi, ne toliau 2 km nuo stoties rūmų. Kulkos zvimbė ir stotyje. Atvykusio pėstininkų b-no daliniai tiesiog iš traukinio išlipę stotyje išsiskirstė kautynių rikiuotėje. Gavę kulkosvadžių ir šautuvų ugnies, netrukus lenkai pasitraukė. Prie karinės rampos buvo paduotas traukinys iškrauti artilerijos pabūklus, sunkvežimius ir nedidelį skaičių gurguolės vežimų ir arklių. Susišaudymo daugiau jau nebuvo.

Tą pat dieną apie 17 val. buvo sužinota apie lenkų raitininkų telkimasi į pietų rytus nuo Lentvario. Tuo pat laiku į Lentvario stotį iš Kauno pusės atvyko greitosiomis įrengtas šarvuotas traukinys, vadovaujamas karininko Kraucevičiaus. Šis traukinys savo smarkia artilerijos ugnimi išvaikė lenkus iš telkimosi punktų ir iš Baltosios Vokės. Padėtis pagerėjo. Todėl dar vienas traukinys iš Geležinkelių Valdybos buvo išsiųstas į Valkininkus pervežti kariuomenę. Prie šio traukinio iš būrio buvo pasikirtas vienas puskarininkis ir 7 kareiviai darbams su įrankiais, jeigu būtų kur susprogdintas, išardytas arba užbarikaduotas geležinkelis. Be to, anksčiau duotas įsakymas išsprogdinti geležinkelio tiltą per Vokę buvo atšauktas. Apie

18 val. III divizijos vadas įsakė su būriu vykti į Vievio stotį ir ten laukti tolesnių uždavinių. Po 60 valandų nemiegojimo, darbų, rūpesčių ir įtampimo būrys pagaliau gavo poilsio.

VAŽIUOJA TAUTŲ SAJUNGOS KONTROLĖS KOMISIJOS.

Vievio stotin atvykus su būrio traukiniu, ten buvo rastas Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos traukinys. Komisijos pirmininkas prancūzas pulkininkas Chardinie stoties perone kalbėjosi su mūsų kariuomenės štabo viršininku. Prie jų buvo dar keli mūsų štabo karininkai ir kontrolės komisijos diplomatai. Mūsų štabo viršininkui tuojau buvo suteiktos informacijos apie padėtį Lentvaryje ir geležinkelių ruože Vilnius — Lentvaris ir Lentvaris — Valkininkai. Pulkininkas Chardinie, kuris kalbėjo rusiškai, domėjosi karine padėtimi Lentvario ruože. Mat jis su Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija traukiniu vyko į Vilnių.

Čia man paaiškėjo, kad Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija traukiniu iš Varšuvos norėjo vykti Vilniun per Varėną, bet dėl įvykusių karinių operacijų Varėnos - Valkininkų - Rūdiškės ruože buvo pakeistas traukinio maršrutas. Jie vyko per Rytprūsius ir Kauną. Mano susitikimas su lenkų kariuomenės poručniku prie Merkio upės tilto ir vienodi uždaviniai dėl nustatymo techninio kelio tvarkingumo, turėjo ryšį su Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos keilione traukiniu iš Varšuvos Vilniun.

Iš Vievio traukinys su Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija, pasiženklinęs tų valstybių vėliavomis (kurios buvo komisijos sudėtyje) vėliau išvyko per Lentvarį į Vilnių. Prie Lentvario, sutelkus daugiau mūsų karinių jėgų ir apšaudant artilerijos ugnimi, lenkai nustojo savo aktyvumo. Tik vėliau III divizijos dalys buvo priverstos atsitraukti nuo Lentvario, kad išlygintų savo sparnus su per toli atsitraukusia pirmąja divizija.

Būrys iš Vievio buvo išsiųstas į Kaišiadorius, kur persikėlė ir III divizijos štabas. Ten būrys vietoje rado reikalingas sąlygas techniškai aprūpinti garvežį kuru, vandeniui ir gauti kareiviams maisto iš intendantūros sandėlių.

Spalio 14 d. būrys gavo III divizijos vado įsakymą iš pat ryto, sekančią dieną, t. y. spalio 15 d., Rykontų kaimo apsaugos linijoje išardyti geležinkelį. Tamsoje ardant geležinkelį, būrį apšaudė lenkų artilerija ir dar vieną sviedinį, per klaidą, pridėjo ir mūsų artilerija. Prieš tai nuo būrio žvalgų tamsoje pabėgo du lenkų žvalgai. Išardyta buvo apie 150 m dvivėžio geležinkelio. Po ardymo būrys atsitraukė 3 km.

prie traukinio ties Paneriškiais, kur stovėjo ir mūsų artilerijos dvi baterijos. Gaubicų baterijos vadas Kapitonas Alyta nusiskundė, kad dėl blogo kelio iš Žaslių negrįžta vora su sviediniais, o kiekvienu momentu lenkai gali pradėti puolimą, nes greit pradės švisti.

Neatidėliojant būrio traukinys su vienu artilerijos karininku buvo išsiųstas į Žaslius atvežti 2 vagonus su sviediniais. Per 35 minutes traukinys grįžo prisikabinęs prie savo sąstato 2 vagonus artilerijos sviedinių. Būrio kareiviai su artilerininkais tuojau pristatė sviedinius baterijoms. Gavusios pakankamai sviedinių, abi baterijos kartu paleido smarkią ugnį į lenkų pėstininkų pulką, susitelkusį pusryčiams prie Rykantų miestelio ir Rykantų turgavietėje. Gaubicų baterija šaudė brizantiniais sviediniais. Tą ji netikėta ir smarki ugnis, kaip vėliau paaiškėjo, išvaikė lenkus, jie išsigandę pradėjo bėgti, o turgavietėje liko tik jų sudaužytos virtuvės, vežimai, ir lavonai žmonių ir arklių. Numatytą puolimą nuo Rykantų vėliau tą dieną lenkai vykdė silpnai, kituose baruose energingai, bet pirmyn nepasisitūmėjo. Visa jų auplanuotoji operacija tą dieną nepavyko.

Jau baterijoms persikėlus pirmyn į naujas pozicijas, atvyko vora su sviediniais. Arkliai visi buvo sušilę, prakaitavo. Mūsų pėstininkai, matydami, kad baterijos po du pabūklus kelia pirmyn ir intensyviai šaudė—džiaugėsi. Lenkų artilerija neatsižadė, nes ji irgi gavo ugnies ir buvo išvesta iš rikiuotės. Greitas sviedinių pristatymas leido kautynių iniciatyvą paimti lietuviams į savo rankas ir suduoti lenkams smūgį, kurio jie nesitikėjo ir kuris jų plataus masto operaciją Kaišiadorių link pavertė į vietinio pobūdžio veiksmus be pasisekimo.

Vėliau padėtis pareikalavo mūsų dalinius nuo Rykantų atitraukti. Spalio 22 d. III divizijos vadas įsakė susprogdinti per Bražolos upelį einantį geležinkelio geležinį tiltą. Bražolos upelis įteka Nerin apie 3 km. į rytus nuo Vievio. Taip pat buvo įsakyta evakuoti vandentiekio įrengimus iš Vievio stoties ir užminuoti netoli Bražolos upelio geležinkelį, kad lenkų šarvuotas traukinys negalėtų pulti Vievio kryptimi. Lenkų šarvuotas traukinys "Pilsudski" tuo laiku stovėjo Lentvaryje, o "Dowbor Musnicki" Vilniuje. Sprogdintojų komanda laukė "Pilsudskio", kad jį išskeltų oran, bet minėtas šarvuotis iš Lentvario nesiartino prie Vievio.

Spalio pabaigoje Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija iš Vilniaus vyko Kaunan, todėl geležinkelio tiltas per Bražolą buvo atstatytas laikinam pasinaudojimui.

Spalio 24 d. iš būrio buvo išsiųsta 1. Pėst. pulko Vado žinion prie Klepočių sprogdintojų

komanda, kadangi ruože Lentvaris — Rūdiškės — Valkininkai lenkų šarvuotis "Pilsudski" atvažiuodavo kulkosvaidžių ugnimi apšaudyti pulko karius, apsikasusius netoli geležinkelio. Prie sprogdintųjų komandos iš pulko buvo priskirta savanorių apsauga.

Apsauga nakčia tyloomis priartėjo prie Vaitavos kaimo, nuo kurio netoli yra ir geležinkelio tiltas. Pėstininkai tyloomis likvidavo du lenkų sargybinius prie tilto, o po to, būrio komanda tiltą išsprogdino iškart sprogdinant 4 užtaisus iš 60 kilogramų sprogstamosios medžiagos. Lenkų eskadronas, buvęs Vaitavos kaime, nuo netikėto trenksmo pabudo, bet čia pat gavo pėstininkų ugnies iš šautuvų ir lengvųjų kulkosvaidžių. Lenkai išsislapstė retai kur atsišaudydami. Tiltą išsproginus lenkų šarvuotasis traukinys nebeapkartojo tame ruože apšaudymų. Sprogdintųjų komanda grįžo į Kaišiadorius.

Nors spalio pabaigoje lenkų aktyvumas reikėsi daugiausia šiauriniame Neries krante, tačiau buvo tikėtasi jų veiksmų ir Vievio-Kaišiadorių kryptimi. III divizijos vado įsakymu, spalio 24 d., būrys pradėjo ardyti geležinkelį nuo Bražolos upelio tilto Vievio — Žaslių link. Ardant geležinkelį, dažnai buvo girdėti artilerijos šaudymai šiaurinėje Neries pusėje. Iki lapkričio 9 d. buvo išardyta 7 km dvivėžio geležinkelio ir 9 jiešmai Vievio stotyje. Visa medžiaga traukiniais buvo siunčiama į Šiaulius per Kauno stoties karo komendantą.

Lapkričio 5 d. lenkų lėktuvas bombardavo Kaišiadorių stotį ir grįždamas ties Auseniškės kaimu apšaudė kulkosvaidžio ugnimi būrį, ardantį geležinkelį tarp miškų. Bet lėktuvas gavo ugnies ir nuo būrio. Vėliau paaiškėjo, kad lakūnas buvo persautas per petį, bet dar pajėgė suvaldyti lėktuvą ir nuskristi prie lenkų pozicijų, kur jis ir nutūpė.

Lapkričio 6 d. kitas lenkų lėktuvas, jau iš didesnio augščio, tarpmiškyje pakartotinai apšaudė būrį, bet niekas nenukentėjo.

Lapkričio 16 d. būriui buvo įsakyta atstatyti vieną pusę išardyto geležinkelio, nes Tautų Sąjungos Kontrolės komisija, grįžusi iš Žėnevos, turėjo reikalą važinėti tarp Vilniaus ir Kauno. Atstatymui reikalinga medžiaga traukiniais buvo atsiunčiama iš Šiaulių į Kaišiadorius. Kelyje bėgiai nebuvo nuimti ištaisai. Tarpai po 100 m. ir 200 m. buvo likę, per 7 dienas vienos geležinkelio vėžės buvo atstatytos. Lapkričio 22 d. apie 18 val. šis atstatymas buvo baigtas.

Tuo laiku Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos traukinys jau stovėjo abipus Bražuolos tilto. Baigus darbus teko asmeniškai nuvykti į minėtą traukinį ir per Lietuvos ryšių karininką Komisijoje pranešti, kad traukiniui geležin-

kelis atstatytas. Anas vakaras ir darbų užbaigimas liko atmintyje dėl labai blogų oro sąlygų. Snigo, lijo, šalo ir vėl šiltesnio oro bangos nutirpdindavo ledą ant karių milinių. Mat buvo, tikėtasi iš Tautų Sąjungos kontrolės Komisijos teigiamų rezultatų Lietuvai, todėl visų buvo dirbta, kaip sako, iš paskutiniųjų jėgų, kad greičiau sujungtų geležinkelio bėgius kelionėms tarp Vilniaus ir Kauno.

Lapkričio 23 d. Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos traukinys buvo atvežtas nuo Bražolos tilto į Kaišiadorius ir išvyko Kaunan.

Vėliau prie Bražolos tilto šį Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos traukinį paduodavo Lietuvos Geležinkelių Valdybos garvežiai, o nuo Bražolos tilto jį paimdavo Vilniun lenkų garvežys. Man kiekvieną kartą tekdavo lydėti šį traukinį iki Bražolos tilto ir ten priimti jį ir lydėti iki Kaišiadorių. Dažniausiai šios kelionės vykdavo naktimis, retai pavakaryje.

Atsimenu, kad vieną vakarą atvykus iš Vilniaus į Kaišiadorius, Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos pirmininkas pulkininkas Chardinie ir keli Komisijos nariai užėjo stoties bufetan užkąsti, bet bufetininkė ponია Sideikienė atsisakė jiems duoti valgyti. Ji rusiškai pasakė plk. Chardinie, kad pagal jos nuomonę Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija, o ypačiai Prancūzija, pasaulinio karo laimėtoja Europoje, neteisingai ir vienpusiškai elgiasi, palaikydama avantiūristinę Lenkijos politiką ir žygius Lietuvos atžvilgiu. Jeigu Tautų Sąjunga negali priversti Lenkijos paklusti, tai tas pats kartosis ir ateityje su kitomis valstybėmis:

— Mano žodžiai jums, pone pulkininke, yra sąžiningos lietuviškos nuomonės.

Pulkininkas Chardinie ir nariai nustebo, pasijuto labai nemalonioje padėtyje ir salę apėjo.

Lapkričio 29 d. buvo nustatyta tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių neutralioji zona, kuri vėliau buvo pavadinta demarkacinė linija.

Gruodžio 15 d. t.y. po 5 mėnesių ir 5 dienų veiklos ruožuose:

1. Eglainė - Kalkūnai - Švenčionėliai - Naujoji Vilnia - Vilnius;
2. Naujoji Vilnia - Kena - Gudagojis - Slabodka;
3. Lentvaris-Rūdiškės-Valkininkai;
4. Lentvaris - Rykontai - Vievis - Žasliai - Kaišiadorys, — būrys iš Kaišiadorių buvo atšauktas Radviliškį į nuolatinę karių geležinkelininkų stovėjimo vietą.

(Atsiminimams naudota: Karo Technikos Dvidešimtmetis; išleistas Karo Technikos Valdybos 1939 m. Kaune).

BALSAS IŠ NEŽINIOS

POSMAI

ŽAIBO

RAŠTUOSE

VINCAS JONIKAS

Sužeistas Vilniaus kunigaikštis (medis)

J. Dagys

K A R Y S

Kalbėsiu jums be pinigų, be kardo
Ir žodis bus jausmingas ir tiesus —
Regėjau, kaip teisėjai tautą spardo,
Dėl jų tiktai, dėl jos čionai esu.

Aš krivio balsas, likimą jums numanęs,
Nudilę pančiai sukruvintos taikos!
Aš pelenai sudeginto raganiaus,
Užginto žodžio sielvartas klaikus!

Kalbėsiu jums tik didį sutarimą
Senais garsiais atgimusios kalbos —
Ir susilauks teisėjai pasmerkimo,
Tautos tiesa padangėje žaibus.

SAŽINĖS ŽARIJOS

Viską tau, lietuvi, atbulai apsuko:
Genijų žėrėjęs, nuosmukiu tapai —
Pergalės ir žūgiai smilkalu išrūko,
Nes taikos apgautas vergu suklupai.

Priešas tavo valios taip šaknis pakirto,
Kad nustotum būti savęs karaliu —
Vienas po pasaulį klaidžioji kaip girtas,
Parymai prie kelio Rūpintojėliu.

Viską tu, lietuvi, pats atitaisysi:
Tavo dvasios miegas nebebus ramus —
Pergalės pasilgęs baimės nepaisysi
Gindamas gerovę, brolius ir namus.

PAMOKSLAS PRIE ŽALGIRO

Tau reikia dvasios teisingo Valenrodo
Ir atkaklaus žemaitiško peties,
Kad nusiplautum praeitį kaip nuodą
Vardan tautos vieningos ateities.

Nelauk tiesos, kai lygumas ir kopas
Užliejo bangos kruvinos mirties —
Banga nuneš ir melagius ir popus
Vardan šventos lietuviškos minties.

Tau reikia dvasios garbingo Donelaičio
Ir dainoje gaivinančios vilties,
Kad susituoktų prūsė su žemaičiu
Vardan tautos vieningos ateities.

PAKALNĖ

V. KAREIVA

Negaliu to žodžio — pakalnė — užmiršti, nes tai ne žodis, o likimas. Dabar atsimenu, kad visados bijojau pakalnių, nuo pat vaikystės. Arkliai tenai nebesulaiko dardančių vežimų. Pakalnės vingyje laukia nelaimė ar prasižijusi kapo duobė. Mano kapo. Tavo kapo. Mano geriausių draugų duobė.

Mūsų valstybė, pačiame savo jaunystės žydėjime, jau buvo pakalnėje. Ji buvo dvidešimt dviejų metų. Lavonėdžiai vabalai tada rausėsi laukan iš tamsių smuklių, iš keikimo lindynių ir skubėjo prie savo darbo.

— Eikime greičiau namo, tarė Kazys rišdamas ryšulėlį prie dviračio, — aš negaliu žiūrėti, kaip viskas rieda velniop.

— Eikime, — pritariu jam. Nebuvo ko daugiau sakyti.

Mes palikome Luokės miestelį kitaip negu seniau. Ir kitoki, negu seniau. Mūsų miestelyje atsirado Rusija su visu savo kvapu. Raudonarmiečių burys rinkoje prie lauko virtuvės laukė valgio, žvangėdami indais. Vienas po pažastim nešėsi žviegiantį paršelį. Nuo kapų gatvėsėjo dainuodamas Patumšių burliokų būrys. Vienas iš jų, barzdą priekin atkišęs, nešė raudoną vėliavą. Šalia jo žengė iš abiejų pusių po mergą raudonu sijonu. Toliau sekė palaida visokių žmogystų gauja. Jie dabar valdys mūsų žemę.

Sėdome ant dviračių ir pasileidome. Paškuvėnų keliu. Aplinkui, pakelėse, pažįstamos sodybos, prisiminimais ir žmonių pasakojimais išpintos. Čia sugavo kadaise arkliavagi. Užpumpijo. Paskiau valdžia tuos vyrus į Sibirą išvarė. Tuo pačiu keliu. Štai čia koplytėlė beržyno viduryje. Tėvas pasakojo, kad senovėje čia kazokai mūsų sukilėlius sušaudė. Paskiau kaimynai pastatė tą paminklėlį. Viskas čia brangu, sava ir miela.

Kazys vis pasakoja, kai atkalnėse nulipam nuo dviračių.

Staiga jisai sustojo ir išmeigė akis į mane.

— Sakyk, Vytai, kodėl nieko nedarėte? — paklausė.

— Ko nedarėme?

— Reikėjo tiems kelnes peršauti, — mostelėjęs į Luokės pusę pasakė. Ko jie čia dabar atsivilko?

— Reikėjo, brolau, bet nešovėme.

— Kodėl? Ar kulų neturėjote?

— Turėjome, bet valdžia neleido.

— Valdžia, sakai! O man rodos kad valdžia ne viską išmano.

— Dabar ir man taip rodos.

— Reikėjo tik duoti per vatinius. Būčiau ir aš rudenį atėjęs jums pagelbėti. Visi būtų mėm atėję! Visa Lietuva!

Jis degė apmaudu. Man jis patiko savo nauju vyriškumu, didesniu subrendimu, negu prieš porą metų išeidamas buvau palikęs. Anksčiau buvo tik jaunas padauža, nuo kurio viso kaimo mergos negalėjo klėtyse miegoti. Augdamas vienturčiu tarp subrendusių samdinių ir tėvų, buvo spėjęs per anksti visas išdaigas išmokti. Nebus likę kaimo aplinkumoje paslapties ar išdaigos, ko jis nebūtų bandęs. Pasiutkailiu jį mergos vadino.

Dabar jis rūpinosi kitais reikalais.

— Sakai, reikėjo kariauti?

— Žinoma, kad reikėjo! — atkirto jis.

— Kartais geriau lig laiko palaukti.

— Geriau, jei žinai kad nebus po laiko.

— Dar kol kas nieko baisaus neįvyko, — mėginau raminti.

— Vagys atėjo į mūsų namus! Ar nori dar baisiau?

— Sakai, griebkime baslius ir muškime!

— Nesakau, bet vis tiek, negali kartais kitam nusileisti.

— Kur visą tai patyrei?

— Gyvenime, kur kitur! Kartais ir dėl mergos, brolau, negali kitam nusileisti, pasakyčiau! Turi būti karas.

— Ar tik neįsimylėjai? — nustebau.

— Galima ir taip sakyti, — nusijuokė.

— Aš ją nusamdžiau!

— To betrūko! — sušukau.

— Taip, jos tik betrūko man, tai tiesa. Pažinėjai Onutę, kur pas Venskų tarnavo už mergą? Ta, kur vis dainuodavo vakarėliuose?

— Pažinojau, kaipgi ne.

— Ji dabar pas mus. Paprasta merga ir tiek! O nėra paprasta, kai pridedi prie kitos ir palygini. Ta mergaitė, man rodos, dvigubai vertesnė už visas mano pažįstamas.

— Žinoma, žinoma! — pritariu.

Ji dabar man gerai prisiminė. Tokia nedidutė, trapi. Žiemos laike vakarėliuose, po šokio mes išeiname į kiemą sniegais pasitrinkti. Ji su mergų būriu tuojau puls į dainas. Ir tų dainų, dainų! Kaip iš knygų leidžia. Grįždami

namo visi nori ją lydėti, o ta prie Kazio jau glaustosi. Palydės. Taip ir bus viskas prasidėję!

— Tu juokies, Vytai, o man buvo maži juokai. Tėvas su motina galus darėsi, nekentė jos, žadėjo ir mane išvaryti, žemės neduoti. Sake, gėda tėvūnaičiui su merga prasidėti. Aš pasakiau tėvams trumpai: arba Ona bus pas mus, arba samdykite kitą ir berną mano vietoje. Aš su ja išeisiu.

— Ir taip laimėjai?

— Pamatysi! Tėvai pradžioje paprunkštė, pačiaudėjo, bet kai pamatė ūkio darbus gražiai dirbant, kaip ji už blogą žodį geru atsako, tai pamėgo ją. Dabar kaip tikrą dukterį myli. Mat tai?

Saulė jau buvo nukritusi į beržyną. Rugpjūčio mėnesiena sklaistėsi ant vėsių laukų, prikiuotų eilėmis vasarojaus gubelių. Buvo jauku ir džiugu tėviškės padangėje.

Kazys ir sako:

— Dabar užsuksime pas mane!

— Kad jau vėlus laikas.

— Mums jo užteks. Pamatysi!

Kazio tėvų sodyba buvo nauja, neseniai dar iškelta į viensėdį. Nuo kalniuko švietė žaros užlietais langais. Pasitiko mus kudlotas šuo stori vamsėdamas, bet pažinęs šeimnininką susigėdo ir palindo po klėtim.

— Onutė guli klėtyje, — sakė Kazys, — mes ją tuojau prikelsime.

— Nereikia, — sakau, — gal ji pavargusi po darbo.

— Nebijok, ji dar nemiega, — juokėsi. — Matysi, kokias akis ji parodys mus išvydusi.

Jis atrišo ryšulį nuo dviračio ir jau beldžiasi į duris.

— Onute! Onele! Kelkis ir įleisk. Mudu čia su Vytu esame. Jis iš kariuomenės grįžo. Tai puikiausia! Grįžo tiesiai pas mus.

Klėties durys atsivėrė ir angoje pasirodė mergaitė, balta kaip lelija.

— Prašau užėiti, — pasakė.

Suėjome į klėties tamsą, kvėpiančią lentų sakais ir skambančią. Susėdome ant lovos visi trys. Kazys tuojau padavė Onutei lauktuves.

— Mes tau saldinių turime.

— Ačiu, kad atsimeni, — sakė ji.

— Kaip užmiršiu tokią gerą mergaitę?

— Ir tokią gražią, — pridėjau.

Onutė šypsojosi, bet kažkaip kitaip, santūriau, negu matyta prieš porą metų vakarėliuose. Surimtėjusi.

— O judu ar daug esate gėrę? — juokavo ji.

— Užtektinai pasrėbėme pirmo susitikimo proga. Tiktai gaila, kad neparnešėme tau, — kalbėjo Kazys.

Mergaitė paėmė obuolių iš po pagalvės.

— Imkite širdims atgaivinti.

— Ačiū, — sakau, — tu besanti tikrai gera mergaitė.

— Argi manęs anksčiau nepažinai?

— Labai mažai.

— O kiek sykių esame šokę...

— Vistiek nespėjau išžiūrėti į tave. Tada man daugiau kas rūpėjo.

— Kitos mergaitės, šelmi tu!

— Visos iš karto.

— Žiūrėk tiktai! O man toks neatrodei.

— Tu geriau baik įtarinėjusi Vyta, o tai supykęs nė į vestuves neatvyks, — perspėjo Kazys.

— Atvyksiu, kaip jau neatvyksi! O kada tuoksitės?

Onutė žvilgtelėjo į Kazį, tokiais žiburiukais. Paskiau pasakė:

— Manome po Kalėdų. Nenorime dabar kalbomis apsikelti. Visi šunys imtų loti...

— Taip ir padarysime, — pritarė ir Kazys.

Reikėjo atsisveikinti, mergaitę palikti viena, nenorint jos poilsio trukdyti. Anksti rytą jos laukia darbai, nelengvi tokiai gležnutei. Ji mums padavė rankelę, dėkojo už aplankymą, žadėjo nepykti už išigėrimą. Sakė, vyrams visai atsitinka.

Kazys, palydėjęs mane už vartų klausė:

— Kaip ji tau patiko?

— Gražesnė, negu lig šiol buvusi.

— Negudrauk, o tiesą sakyk.

— Pats ją geriau žinai.

— Suprantu. Aš tau, kaip ir savo tėvams, tą pat pasakysiu: mes abudu sutinkame! Mėnai, kad turtingesnei mergai ragai neišdygsta? Aš jos nesigėdiju, o tai svarbiausia!

— Aš nežinau ką tau sakyti. Tu esi visiškai teisus.

— Tai nepasididžiuk į vestuves. Labanaktis!

Man iš tikrųjų ta Kazio su Onute draugystė labai patiko ir ta naktis, visų trijų praleista klėtyje su praviromis durimis, nuspindėjo sielos gelmėse kaip šventė. Jutau, kad tos dvi širdys yra paties likimo sužadėtos, amžinai surištos draugystei, kad nė žmonės nė laikas jų neperskirs. Nieko geresnio nė aš pats nebūčiau radęs sau palinkėti.

—o—

Rudenį, jau po bulvakasio, žmonės atliko nuo žemės darbų ir vakarais trobose susėdę šnekėjosi apie tai, kas jų valstybėje buvo, kas naujo įvyko ir kas bus toliau. Svarbiausias rūpestis buvo, ar tarybų valdžia atims žemės, ar visi, kaip Rusijoje, valdžiai dirbs ir iš bendro katilo sriubą sems? Žinoma, kad atims. Argi jie

nebalsavo už liaudies seimą, kai raudonarmiečių durtuvai buvo į nugaras atremti? Dabar atims viską mūsų pačių rankomis. Paskiau dar į Sibirą išveš, kaip senovėje prie caro. Ruskis visada ruskiu liks. Paminėsit mano žodį!

Viskas prasidėjo nuo to, kai Vilčinskis sušaukė kaimo mitingą Grūšo troboje. Anksčiau tas žmogus buvo žinomas kaip bulvių skuteklių dirbėjas Pervainių kaimo šilynuose. Jis aprūpino savo gaminiais viso valsčiaus bobas, o jos tą žmogų savo pinigais. Visi buvo patenkinti. Dabar, visai netikėtai, tas vyras pasidarė viso valsčiaus politinis vadovas ir naujo pilietiškumo mokytojas.

Vilčinskis, paslapčiomis išklauses visų atsirūgimų, atsistojo, pakėlė balsą ir tarė:

— Draugai! Šiandieną mūsų labas reikalauja užmiršti atgyvenas. Mūsų valdža laukia ne kalbų, o ryžtingų veiksų, kuriais pribaugsimė liaudies priešų gyvenimą. Netiesa, kad valdžia žemę atims! Kur ji dėš tą žemę? Valdžia dabar žemę padalys, kad visi jos turėtų po lygiai. Dabar mes visi būsime lygūs. Mes visi dirbsime!

— Skuteklus, — kažkas įsiterpė.

— Nereikės daugiau skuteklių. Viską skusime mašinomis. Neužmirškite, jog Tarybų Sąjungoje yra progresas.

Kažkoks dėdė iš kampo pakėlė ranką su pypke.

— Ponas drauge, norėčiau paklausti!

— Prašau labai! — nudžiugo Vilčinskis.

— Kaip atrodo tas progresas?

— Progresas, draugai, yra toks veiksmas, kurio pagelba vietoje vieno daikto atsiranda daugiau. Sakysime, Luokėje lig šiol buvo viena pieninė. Prie tarybų valdžios bus jų tūkstančiai!

— Negali būti! — nušniokštė ūkininkai.

— Jei saku, tai ir bus!

Gal viskas būtų tuo ir pasibaigę, jei nebūtų tas elgeta Mikūta, iš įpratimo, užėjęs nakvynės prašyti. Žmogus, pamatęs tiek daug vyrų troboje, pasakė "Tegul bus pagarbintas" ir norėjo sprukti.

— Draugas, ko taip vėluojiesi? — čiupo jį Vilčinskis

— Taigi, ko vėluojiesi, draugas? — pridėjo šeimininkas. — Sėskis!

Kol Mikūta pasidėjo savo terbas, kol pasistatė lazda, Kaziiui šmėkstelėjo mintis. Jis pakėlė ranką.

— Draugas Vilčinski, gal dar apie progresą...

— Žinoma, kodėl ne?

— Sakysime, progresas yra toks daiktas, kada iš vieno daikto atsiranda daugiau daiktų?

— Tikra tiesa! Toliau, draugas!

— Lig šiol, — tęsė Kazys, — Paškvėnuose turėjome tik vieną Mikūtą, o prie tarybų valdžios jų turėsime tūkstančiais!

— Ir skuteklių dirbėjų! — sušuko kitas.

— Visi dirbsime skuteklus! — papildė dar kitas.

— Ar bus tiktai ko skusti? — sudvejojo kažkas iš galo.

— Valio, progresą! — jau šaukė visi.

Vilčinskis tik tvailėsi raudamas iš paviršiaus, kaip ir iš savo vidaus. Atrodė, kad sprogs pertvinkęs. Staiga pašoko, trenkė kumščiu į stalą ir sušuko:

— Draugai!

Klegesys troboje pritilo. Partietis tęsė:

— Praėjo tie laikai, kada galėjote šaipytis iš valdžios ir loti kas patinka. Mūsų valdžia pasirengusi užčiaupti jūsų snukius! Atsiminkite!

Atsistojo Grūšas, namų šeimininkas ir sakė:

— Ponas drauge, stalo nedaužyk, nes jis apie tarybas nieko neišmano. Esi svečias ir būk toks, kad nereikėtų išmesti.

Vilčinskis tik nusišypsojo ir pasakė:

— Draugas, pats klysti. Dabar ne aš, o tu esi svečias. Panorėsiu ir išėisi Mikutos lazda pasiėmęs.

Kazys nebeiškentė.

— Sakai, panorėsi, o šeimininkas išėisi. Klausyk, drauge! Tavęs čia dar ne smarvės nebuvo, kai Grūšo giminė tas trobas statė, tuos rąstus suvežė iš miškų. Dar nė tavo tarbų valdžios čia ne balso nebuvo. Dabar tau, rupūžė, jįsai svečias? Eik tu, vagies šmote savo burliokams progreso skelbti, kad geriau mokėtų mūsų avinus vogti!

— Valio, vagies šmotą! — sušuko visi.

Tvirtos, kaip replės ūkininkų rankos išnešė Vilčinskį kieman ir tėsė į vidurį purvyno.

Paskiau viskas nurimo, įspūdžiai užblėso, tik neilgam laikui.

Vieną pavakarį Kazio kieme sustojo automobilis ir iš jo išlipo du ginkluoti vyrai. Pamatė Onutę, semiančia šulinio vandenį.

— Kas tu esi? — paklausė jie.

— Aš čia tarnauju, — atsakė.

— Kur yra Kazys?

— Troboje gal, ar tvarte šeria gyvulius.

— Gerai. Dabar vesk mus į trobą.

— O kas tamstos esate?

— Mes jo draugai.

Onutė kiek aprimo ir įvedė svečius. Kazys tuo metu grįžo iš tvartų vakarienės.

— Labas. Kazy, seniai bematytas! — linksmai sveikino vienas.

— Labas, Petrai! — apsidžiaugė ir Kazys.
— Kas tave čia vedžioja po mūsų kaimą?

— Reikalai, kasgi kitas. Mums labai nemalonu kad reikia tokiu reikalu. Matai, prieš tave yra skundas. Reikia tau vykti su mumis į Luokę to reikalo išaiškinti.

— Dieve, jie areštuos Kazelį! — sukliko motina.

— Už ką? — klausė Onutė, akis į vyrus įsmeigus.

— Ne, ne! Draugės, jus klystate, — spyrėsi Petras.

— Tu, piemuo, manęs drauge nevadink. Dar esi perjaunas!

— Mama, nešūkauk, — įsiterpė Kazys. Man Petras pažįstamas, kaip brolis. Ko jis meluos? Jei viršininkas jam liepė, tai atvyko. Jūs, bobos, tuojau karkiate, kaip vištos.

Paskiau atsikulo į Petrą.

— Tai ko norite, sakykite? — paklausė.

— Viršininkas nori tik tavo parodymo apie įvykius pas Grūšą. Kažkas ten visokių niekų priplepėjo, kad nesusigaudome, kur tiesa. Nebijok, rytojaus dieną būsi namie!

— Gerai. Aš galėsiu pasakyti jam visą tiesą.

Jie išėjo į kiemą. Pasivijo juos Onutė su ryšulėliu, apsikabino Kazį ir sako:

— Pasiimk tą megztuką, gal būti šalta.

— Tu, Onele, tik be reikalo bijai.

— Mano širdis tokia nerami. Sudiev!

Automobilis išburbė iš kiemo.

Kazys kitą dieną negrižo. Nesulaukė namiškiai nė po daugelio dienų. Baimė tik išskleidė savo sparnus ant visos apylinkės. Vieną jau paėmė. Katrą dabar ims?

Pagrindas baimei buvo, nes valdžia jau nebe ta, kurios nereikėjo bijoti. Žmonės, kurie atėjo spręsti likimo, jau seniai nebebuvo žmonės. Tai buvo kažkas panašaus į skrandžio rūkštį, kuri graužė iš vidaus visą žmoniškumo kū-

ną. Jie buvo kažkokie padarai, kuriuos velnias išmokė neapkęsti nieko, net savo vardo. Jie turėjo sugrauzti viską ir save, kad atsivėrusioje tuštumoje atsistotų tas, kas juos graužti buvo išmokęs.

Luokės milicijos būstinėje, Kazys užmiršo paskutinį gerą žodį. Kažkoks molinio veido rusas peržvelgė jį, paskiau kreipėsi į Petrą:

— Ar tai šitas maištininkas?

— Tas pats! — atsakė atėjūnui Petras vis su šuns ištikimumu.

— Kodėl nesurakintas?

— Neturėjome jokios bėdos. Pasidavė, kaip avinėlis.

Jis tada pastūmė Kazį prie stalo:

— Pasisakyk pilną savo vardą ir pavardę draugui komisarui. Neužmiršk ir visos teisybės žaltų, tu! Patinka tau išnaudoti ir savo tarnaitę! Ar ne?

— Aš jos neišnaudoju. Aš myliu ir vesiu ją, — atsakė.

Rusas, susidomėjo;

— Ką jįsai sako? — paklausė.

Petras jam persakė. Rusas pasileido juoktis, net burna praplyšo ligi ausų.

— Žinoma, žinoma! — šaukė paspringdamas. Visi vyrai mergas myli. Aš irgi myliu, ar ne Pėtką? Aš nesu pavydus žmonių laimei! Štai, tau ir žiedus turiu! Bus vestuvės! Pėtką, įteik jam nuo manęs!

Jis numetė ant stalo geležinius antrankius. Petras paėmė ir uždėjo juos Kaziui ant riešų.

— Žinosi mūsų valdžios atstovus daužyti!

— Aš tik pajaukavau, — teisinosi.

— Dabar mes juokaujame!

Naktį po visuotino aprašymo Kazys tapo išvežtas į Telšių kalėjimą. Ten jau buvo ir Grūšas ir kiti tolimesni kaimynai apdaužytomis galvomis. Vabalai šnabždėjo jų guolio šiauduose.

(bus daugiau)

KVIETIMAS

Atrodo, būtina užfiksuoti asmenis, laiką bei įvykius, susijusius su kūrimu bei plėtimusi VIEKŠNIUOSE gimusios

TĖVYNĖS APSAUGOS RINKTINĖS,

plačiau žmonėse žinomų "Žemaitijos pulkų" organizavimusi kraštui ginti nuo antrojo bolševikų antplūdžio.

Kadangi pagrindiniai išlikę Tėvynės Apsaugos Rinktinės štabo dokumentai yra mano žinioje, tad šiam darbui *kviečiu*: 1) visus 1944m. liepos 10 d. Mažeikiuose įvykusio Apsaugos būrių suvažiavimo *dalyvius*; 2) visus Tėvynės Apsaugos Rinktinę bei štabą Vieškniuose įkuriant susirinkimo, įvykusio 1944 m. liepos 29 d. Viešk-

nių valsčiaus Apsaugos būrio būstinėje, *dalyvius*, būtent: Jonišio, Meškuičių, Pasvalio, Pašvitinio, Rokiškio, Svėdasų, Utenos, Zarasų bei kt. dalyvius, išviso 14 vyrų. Pirmoje eilėje *kviečiu* visus 1. bei 2 pp. minėtus dalyvius, — pranešti man savo gyvenvietės adresą. Tolesnis susižinojimas bei informavimas bus atliekamas asmeniškais laiškais.

Jonas D. Čėsna,
3946 So. Artesian Ave.,
CHICAGO, 32, Ill., U.S.A.

New Yorko RAMOVĖS skyriaus valdybos narys, Romualdas Markus, išvyko tarnybos reikalais, įstaigos siunčiamas, į Vokietiją. Ten žada išbūti keleta mėnesių.

SENOVĖS LIETUVA

V. ŠIRVYDAS

IV

Archeologija leidžia manyti, kad baltų protėviai jau žalvario amžiuje (1800-500 m. pr. Kr.) gyveno Baltijos pajūryje tarp Vyslos ir Klaipėdos. Kalbininkai gi mano, kad jų gyventa ir apie Pripeties balas, Nemuno ir Dauguvos augštupiais. "Dar nelengva atkurti bendresnis priešistorinės Lietuvos vaizdas", sako M. Gimbutienė 1946 m. Tuebingene vokiečių kalba (su lietuviška santrauka) išėjusiame mokslo veikale "Die Bestattung in Litauen" (Laidojimo papročiai Lietuvoje). Lietuvoje, Rytų Prūsijoje, šiaurės Vokietijoje, Lenkijoje ir toliau į rytus randama kapai su virveliniais brukšniais išdabintais puodais. Mirusieji laidoti suriesti, ties glavomis padedant gludinto akmens laivelių pavidalo karo kirvukus. Gimbutienė sako: "Šie kapai priskiriami IE (indo-europiečiams). Jų laikai — 2200-2000 m. pr. Kr.

Toliau ji pasakoja taip: "Vakarų Lietuvoje, Klaipėdos krašte ir Vakarų Latvijoje per visą geležies amžių (500 m. pr. Kr. iki 800 m. po Kr.) iškasami vienodi kapai. Nuo 500 m. po Kr. Rytų Lietuvoje įsiviešpatauja paprotys lavonus deginti ir Rytų Lietuva čia ima skirtis nuo Vakarų. Deginti kapai pasiekia net Minsko, Polocko, Vitebsko ir Smolensko sritis. Per tūkstantį metų kapai nerodo staigių pasikeitimo žymių. Leistina spręsti, jie visi priklausė vienai kuriai kilčiai. Istorijos laikais čia gyveno lietuviai, todėl jiems šia kapai ir priskiriami. Kilties širdis buvo Rytų Lietuva ir Vilniaus kraštas. Ypač būdingas buvo ir žirgų laidojimo paprotys."

Senovės Lietuvos tyrinėtoji įdomu pastebėti, kad Vakarų Lietuva (nuo Vyslos žiočių iki Klaipėdos) Baltijos pajūriu kultūriniai buvo pranašesnė negu Rytų Lietuva. Suomis mokslininkas, prof. Tallgrenas, paskaitoje II-jam Pabaltijos Archeologų suvažiavimui Rygoje 1930 m. apie seniausią baltų geležies amžių (500 m. pr. Kr. iki Kr. laikų) pareiškė: "Rytų Prūsija šiuo tarpsniu nebuvo kraštas atsilikėlis ar koks užnugaris. Iš visų baltų kraštų senovės Prūsija, galima sakyti, buvo kultūriniai turtingiausias. Ją veikė iš vakarų ir šiaurės Europos plūstančios kultūrinės įtakos. Savo keliu, Prūsija buvo tikrasis baltų centras, o kiti kraštai jos dukros. Slavų apgyventa Vakarų Rusija tebebuvo vien miškai, kur medžiota brangieji kailiai."

Baltų protėviai, matyti, apsipavidalino Baltijos pajūryje ir Pripeties krašte tarp 2200 m. (nuo kada pastebimi virvelinių puodų kultūros su karo kirvukais kapai) ir 1800 m. pr. Kr. kada žalvario amžiuje jau ryški savita baltų kultūra. Už Dauguvos ir į rytus (Maskvos link) mūsų protėviams kaimynai buvo suomių tautelės (mardviai, mērė), kurios, matyti, iš baltų pramoko žemę dirbti, nes daug šio ūkio žodžių iš jų pasiskolino. Į pietus ir pietryčius, Vernadskio nuomone, Vyslos viduriu bei augščiau gyveno slavai vakariečiai. Nuo Karpatų iki Dniepro gyveno viduriniai slavai, o rytiečiai už Dniepro Ukrainos Slobidšinėje. Jis sako: slavai vakariečiai turėjo turėti šiokių tokių santykių su baltų protėviais šiaurėje. Viduriečiai, be abejo, santykiavo su trakiečiais Rumunijoje ir Bulgarijoje. Rusų tautos protėviai kilo iš vidurinių slavų ir rytiečių. Sovietų mokslininkai įrodinėja jog, slavai esą susidarę susiliejęs jų protėviams su trakais, ilirais, skitais ir sarmatais. Kadangi taip vadinama "lužičėnų" (Lausitz) kultūra, spėjama, priklausė baltų kaimynams iliramams, gali būti, čia ir kilo tie "trakiški" panašumai, kurie dr. Basanavičių viliojo trakus skaityti mūsų protėviais.

Ar galima išryškinti įtakas tų septynių valdoviškų žirgininkų tautų kurios, pasak Vernadskio, apsigyvendamos Ukrainos lygumose, veikė pavidalindamos slavus (ir gal būt, jų artimus kaimynus baltus) laikotarpyje tarp 1000 m. pr. Kr. iki 800 m. po Kr. Šitam klausimui spręsti jau ima padėti ir istorijos raštai, ne vien archeologija ir kalbotyra. Lietuvui, aišku, įdomi tebutų įtaka jo protėviams.

Žalvario amžiuje, pavyzdžiui, visuomenėje, be abejo, buvo svarbus "pramoninkų" sluoksnis — metalo apdirbėjai, kalviai. Senovės graikų raštai kalba apie Kaukazo srityje gyvenusią Chalybių tautą. Appolonius Rhodus (gyvenęs 235-181 m. pr. Kr.) pavyzdžiui, kartoją senesnius raštus ir sako: "Chalybiai buvo skitai, pagarsėję geležies dirbimu, nes jos jų krašte yra apščiai." Lietuvui čia dingtels, kad, gali būti, jo kalbos "kalvis" kilęs iš šios tautos vardo. Kitas senovės graikas, Hellenicus, pasakoja, jo protėvius su geležimi supažindinęs skitų valdovas (valdęs Pakaukazę) Saneunos (seniūnas?).

To meto visuomenėje, matyti, buvo ir ki-

tas svarbus visuomenės sluoksnis — pirkliai, kurie vertėsi metalu (variu, žalvariu, vėliau geležimi) ir Baltijos gintaru. Šiai prekybai žalvario amžiuje mokslo vyrai jau yra nustatę aiškiai žinomus kelius, iš Baltijos pajūrio, pro Austriją į Italiją, Graikiją. Kiti keliai ėjo į Kaukazo kraštus pro Ukrainą, ir į Rytus, Maskvos link.

Lužičėnų kultūra, kuri, spėjama, vystėsi slavų protėvių tėvynėje (krašte tarp Elbės, Oderio, Vyslos ir Bugo upių) savo mirusius ir laidojo ir degino. Sudegintųjų pelenai būdavo supilami į tam tikrus indus ir laidojami kartu su apyvokos dalykais bei puošmenimis, kurių tarpe buvo nemaža ir gintaro dalykėlių: sagučių, karolių ir kitko. Ši kultūra pastebima srityje nuo Galicijos iki Prancūzijos ir, spėjama, turėjusi įtakos Vakarų Europos civilizacijai, nes Europa tada pagausėjo gyventojais išsilaukusiais iki taip vadinamų geležies amžiaus Hallstato laikų — 500 m. pr. Kr. (H. Hebert, "The Rise of the Celts". 1934 m.).

Prof. Dvornikas sako, šią kultūrą sunaikinę iš Ukrainos atsibastę skitai (apie 500 m. pr. Kr.). Jų veržimosi kelių pėdsakus esą galima nustatyti Čekoslovakijoje ir Silezijoje. Vienas jų karių kapas buvo iškastas Prūsijoje ties Vetterfeldu. Lužičėnų apnaikinimas suteikė progą germanams pasistumti iki Oderio, o keltams (galams) įsibriauti Čekoslovakijon, kur jų tauta bojai paliko vardą Bohemijos provincijai ir vokiečių Bavarijai (iš "boi" ir "variai" — vyrai). Keltai net pasiekė Galiciją, kuriai suteikė savo antrą tautinį (galų) vardą. Jie pasiekė net Mažąją Aziją, pirmą puldami Romą 390 m. pr. Kr. Apsigyveno krašte, kuris nuo jų ir buvo pramintas Galatija. Jos Bažnyčia vėliau Šv. Povilas yra rašęs laišku.

Lenkų archeologai yra linkę lužičėnus skaityti slavų protėviais, bet greičiausiai jie buvo trakiški ilirai. Tiesa, jų kultūros griūvėsiuose iškyla jau aiškūs slavai, raštuose vadinami venedais-vendais, kurių vardo šaknis gal pasiliko mūsų žodyje "vanduo". Lietuviai įdomus lužičėnų kultūros kaimas rastas 50 mylių nuo Poznanes, vadinamas Biskupinu. Čia 700-400 m. pr. Kr. gyvenę kaimiečiai buvę priversti savo kaimą aptverti pylimu ir medžių rąstais, pasak prof. Dvorniką, norėdami atsiginti "greičiausiai baltų kilmės puolikų". "Biskupine rasta Egipte dirbdintų mėlyno stiklo karolių, iš ko spėliojama apie to kaimo prekybinius santykius su graikų kolonijomis Krimo pusiasalyje, skitų kaimynystėje. Rasta ir medinis, pjautas išvien (reiškia, be stipinų) ratas vežimui. Panašus iš molio darytas rato pavyzdys buvo iškastas Vengrijoj, ties Pecseliu, su taip vadinamos Badeno

kultūros radiniais. Ši kultūra gi turėjo glaudžių santykių su piltkapiais Ukrainoje.

Tokiu būdu visur užtinkama pėdsakų Baltijos pajūrio ir tolimesnių kraštų gyventojų to meto santykių su Ukrainos lygumomis.

Gimbutienė mano, kad "katakombomis" vadinami kapai Ukrainoje priklausė kimerams, pirmajai tautai, kuri, pasak Vernadskio, įtakavo slavų tautinį apipavidalinimą. Jų įtaka, matyti, siekė netik Klaipėdą bet ir Maskvą. Lietuvoje rasta iš gintaro darytų "sparnelių" tipo karolių, kurių pavidalas, matyti, pasiskolintas iš tų kimerų. O netoli Maskvos iškastoje Fatjanovo kultūroje rasta iš kimerų pasiskolintų sraiginio pavidalo auskarų.

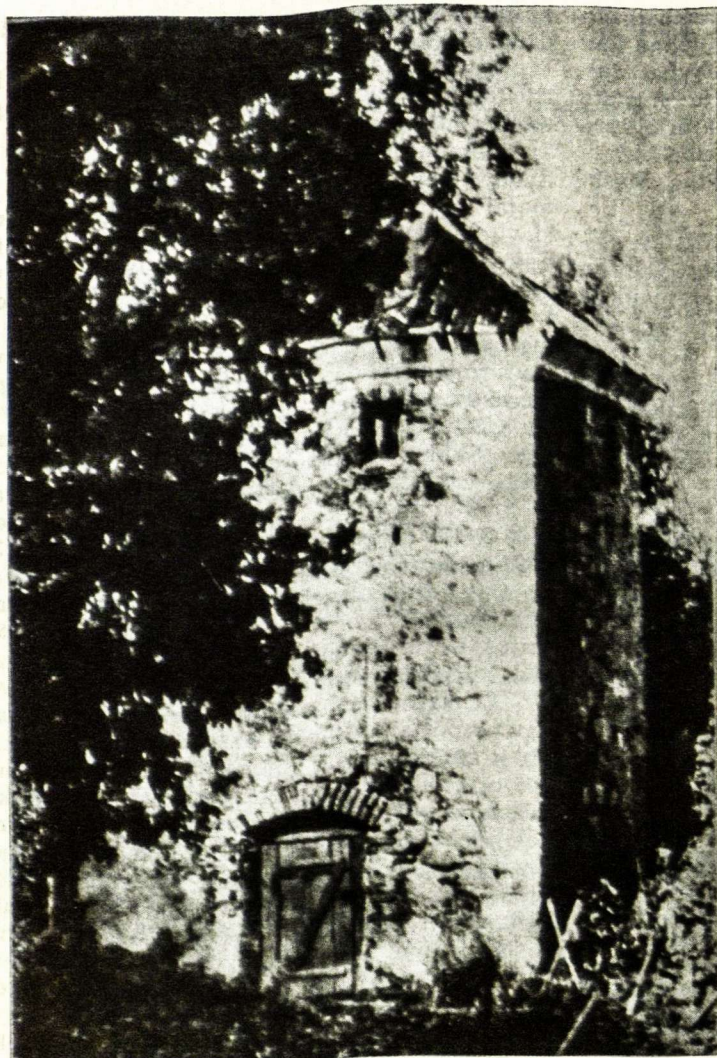
438 m. pr. Kr. graikų kolonijoj Pantikapejoje (Krimo pusiasalyje) valdžią pasigrobė trakiško vardo kunigaikštis Spartakas. Po jo valdė ir trakų ir graikų vardų valdovai: Leukonas (388-348), Satyras (433-388), Pairisades (348-309), Spartakas III (304-283), ir kiti. Todėl spėliojama, kad kimerai ir graikai kolonistai rado būdų suderinti savo interesus, tikslu gintis prieš skitus, kurie Bosforo kimerų valstybės taip niekad ir neužkariavo.

Leukono laikais Pantikapeja viena Graikijon eksportavo 400,000 medimnų (to meto "tonų") kviečių. Kaip kada, ji būdavo vienintelė kolonija eksportuojanti alkstantiems Graikijos miestams javų ir žuvų. Tais laikais visos graikų kolonijos Juodųjų Jūrų pakraščiu gyveno gerovės laikus: Olbija, Chersonesas, Theodosia, Phanagoria, Tanais. Skitai tada valdė Ukrainos lygumas ir saugojo pirkliais kelius, ar imdavo iš valdomų žemdirbių duoklę. Graikai įsiveždavo javus ir kailius, o išveždavo graikų civilizacijos dirbinius, pamėgusiems juos skitų valdovams. Prekyba, kaip matome, tada pasiekdavo baltams artimą Biskupiną, o Baltijos gintaras yra randamas ir skitų kapuose.

Įdomu, kad kimerai nebuvo tokie žirgininkai, kaip juos išstūmusieji skitai ar jų giminaičiai trakai Balkanuose, kurie turėjo tautinį ženklą įjantį vytį. Tačiau jie buvo iš prekybos turtingi. Galicijoje (ties Michailovka) rasta 800-700 m. pr. Kr. laikų lobis su puikiu valdovo aukso vainiku. Kiti jų gaminiai primena Austrijos Hallštattą ir Kaukazą. Ties Kijevu (Podgoricoje) rasta 800 m. pr. Kr. laikų kitas kimerų lobis, turįs panašumų su Kaukazo.

Kimerų viešpatavimui Ukrainoje Vernadskis skiria 1000-700 m. pr. Kr. Suomis Tallgrenas gi sako, jog kimerai vyravę 1150-950 m. pr. Kr. laikotarpyje. Lietuvoje tais laikais buvo žalvario amžiaus vidurys ir ryškėjo gryna baltų kultūra

Iš senovės graikų istoriko Herodoto (484-424 m. pr. Kr.) patiriame štai ką: Nuo Olbijos

Žmonių vadinamas baudžiauninkų bokštu, Stelmužėje išlikęs senas pastatas

Baudžiava panaikinta ir sugrąžinta

1861 metais Vasario 19 d., Lietuvos žmonių ilgų pastangų ir kruvinių kovų išdavoje, Rusijos caras Aleksandras II, okupuotoje Lietuvoje panaikino baudžiavą. Panaikino tą baisią žmonijos vergiją ir užvertė žmonijos istorijoje juodą lapą. Atseit šiais metais sukako lygiai 100m. kaip Lietuvoje mūsų tėvų tėvai buvo paliuosoti nuo baudžiatvungo ir tapo laisvi savo žemių šeimininkai, kurių vaikų vaikai naudojosi ta laisve iki 1940 m.

Tai savotiškai reikšminga ir reta sukaktis, pro kurią uždaramis akimis praeiti negalima neprisiminus, ypač baudžiatvungo epochoje, pasireiškusius kovotojus, ar tai plunksna, ar tai ginklu kovojusius prieš tą nežmonišką baudžiatvungo santvarką. Ta santvarka Lietuvoje buvo pašiepiama ištisomis pynėmoms dainų, patarlių, sąmojų. Tų dainų kūrėjais ar rinkėjais buvo: Mažvydas, Petkevičius — 1608 m., Donelaitis — 1714 m., Chodzka 1777 m., Klementas 1756 m. Valiūnas 1789 m., Rėza 1778 m., Poška 1757 m., Strazdelis 1763m. ir eilė jaunesnių.

Rusijos komunistų imperialistams smurtu užgrobus Lietuvą, baudžiava buvo grąžinta ir ji iki šiol ten bujoja. Tačiau ta bolševikų baudžiava yra daug žiauresnės formos, tai kolchozė sistema.

Kolchozas, yra valstybinis dvaras, kuriame žmonės eina dirbti priverstinai, kaip seniau ponams. Tik skirtumas, kad šį kartą valdinis ponas yra kelis kartus žiauresnis. Kolchozė sistema Lietuvoje buvo įvesta per kruviną prievartą ir kančią. Šimtai ūkininkų, kurie kolchozinei sistemai priešinosi, buvo komunistų žudomi, kalinami ir Sibiran tremiami, gi likusieji apkrauti neišpasakytomis duoklėmis, bei nepakeliamomis darbo normomis.

P. Dirks

Krime pradėjus, perkeliavus Dono upės skitų sritį, tenka penkias dienas keliauti sauramatų kraštu iki pasieki Volgos budinus, iš kurių perkami kailiai ir oda. Už jų gyvena geloniai, kurių tarpe įsikūrę maišosi skitai ir graikai. Jei dar 7 dienas keliautum dykra pasiektum tisa-getų kraštą (Urale), o už jų Azijos skitus ties Altajaus kalnais. ("Macedonian Imperialism and the Hellenization of the East, Pierre Jouget, 1928 m. p. 109).

Pas sauramatus paveldėjimas ėjo ne per tėvą, bet per motiną (matriarchatas). Jų dalis (Krimo pusiasalio majotai ir sindai) buvo kimerų nukariauti ir su jais susiliejo. Rusas mokslininkas, prof. M. Rostovcevas 1922 m. išspausdino savo studiją "Greeks and Iranians in South

Russia", kurioje nuodugnai nušviečia kimerų, skitų, graikų ir kitų tautų santykius Ukrainoje kalbamame laikotarpyje.

Jis mano, kad kimerai buvo trakiečiai. Graikai iš Mažosios Azijos miesto Miletus, dabar Kerčo sąsmaukoje Krimo pusiasalyje įkūrė koloniją Pantikapėją, kuri vėliau pasidarė Bosforo Kimerijos valstybės sostinė. Kimerai savo vardą paliko Krimo pusiasaliui, o senovės geografs Kerčo sąsmauką vadindavo Kimerijos Bosforu. Mūsų kalboje yra žodis "kemėras" (žmogus kerėpla), tik nežinoma, ar jis iš kimerų tautos vardo, ar iš graikų (per gudus) žodžio "chimaira" (ožka; graikų mitologijoje baisybė, turėjusi ožkos kūną, liuto galvą, siaubūno-žalčio uodegą.) kilęs.

AZIJOS FRONTE NIEKO NAUJO

K. S. TAUTKUS

Rašytojas Erich Maria Remarque savo knygai "Vakarų fronte nieko naujo" antraštę pasiskolino iš karių štabų pranešimų. Mūsų antraštę pamėgdžioja ne karinius štabus, bet politinius. Kongas ar Laos varžosi už pranešimų pirmenybę. Kovo mėn. pabaigoje ir balandžio mėn. pradžioje iniciatyvą paėmė Laos krizė. Laos mažoji džiunglių demokratinė karalija (apie 2 mil. gyventojų ir 91,400 kv. mylių teritorijos) iš politinės komedijos klaidžiojimų pasuko į pilietinio karo kelią, kurio ženklai veda į pietryčių Azijos kraštus.

Indokinijos konferencijoje Zenevoje 1954 m. Laos gavo valstybinę nepriklausomybę ir priedu savo teritorijos šiaurinėje dalyje, Pathet Laos vardu veikiančią, komunistinį karinį sąjūdį. Neutralumo uždangos pavėsyje ir Indokinijos priežiūros komisijos (pirmininkas indas, du vicepirmininkai — anglas ir rusas su nariais — lenku ir kanadiečiu) globoje buvo vaidinama "teisėtų priemonių" politinė komedija. Vaidinimas nepavyko. Maskva ir Peipingas — vyriausi Pathet Laos karinio sąjūdžio vadai — pasinaudodami Kongo netvarka, pasaulinio politikų dėmesio ten susikoncentravimu, pradėjo vykdyti savo tikslų planus Laos karalijai.

1954 m. Maskvai ir Peipingui pavyko sutvarkyti Prancūzijos koloniją Indokinijoje pagal savo planus Zenevos konferencijoje. Jų tikslus labai gerai suprato tuometinis JAV sekretorius John F. Dulles. Pasitenkinęs konferencijoje stebėtojo vaidmeniu, nepasirašęs susitarimų, padarė "bėgimą už akių" ir 1954 rugsėjo 8 d. suorganizavo 8 valstybių paktą, kuris pavadintas Pietryčių Azijos paktu — organizacija. Pakto dalyviai: JAV, Britanija, Prancūzija, Pakistanas, Tailandas (Siamas), Australija, N. Zelandija ir Filipinai. Tikslas — bendromis jėgomis pasipriešinti komunizmui veržtis į pietryčių Aziją. Organizacija yra geriau žinoma sutrumpintu SEATO vardu. Nors Kambodija, Pietų Vietnamas (šiaurinis — komunistų) ir Laos, kaip pripažintos neutraliomis valstybėmis, organizacijai negalėjo priklausyti, bet susitarime buvo numatytos, gynybos aplinkumos rajone, teisėtomis vyriausybėmis, kurioms matant krašto laisvei pavojų, buvo palikta laisva ir teisė prašyti pagalbos iš SEATO pavojų pašalinti. Laos demokratinės laisvės pusėje, kurią pasirinko

kraštas, atsistojo JAV. Nebūdamas aktyviu dalyviu Indokinijos konferencijoje 1954 m. Zenevoje, nepasirašiusi susitarimų, JAV vyriausybė laikė, kad pagalbos suteikimas Laos karalijai nelaužo jos neutralumo, nėra pašalinių ar svetimųjų kišimasis į valstybės vidaus reikalus, bet tik išlaikymas teisėtoms vyriausybės prašymo ir paramos suteikimas krašto gyventojams ir vyriausybei išlaikyti laisvę ir laisvai pasirinktą santvarką. Pathet Laos sąjūdžio vardu kalbėdama, Maskva ir Peipingas, tai laikė pašalinių kišimusi į krašto vidaus reikalus. Kovo mėn. pabaigoje prasidėjo stiprūs karo veiksmai. Sukilėliai ėmė plėsti savo teritoriją ir stumti karališkuosius dalinius. Šiandieną Laos karalystėje susikirto ne komunistai su teisėta vyriausybe, bet laisvasis pasaulis ir komunistinis blokas, nes Amerika remia ginklais ir medžiagomis teisėtą vyriausybę, Maskva ir jos satelitai — sukilėlius.

Nusigandusi Londono vyriausybė, pasinaudodama priežiūros komisijos vicepirmininko teise, kovo mėn. 23 d. įteikė Maskvai raštą, kuriame pareikalavo tuojau daryti žygius sustabdyti pilietinio karo veiksmus Laos, sušaukti 14 valstybių konferenciją reikalus sutvarkyti, atstatyti suspenduotą 1958 m. Indokinijos priežiūros komisiją. Notą stipriai rėmė Washingtonas. Laos frontuose karo veiksmai sustiprėjo. Pasaulis laukė Maskvos atsakymo. Praslinkus 9 dienoms, balandžio mėn. 1 d., Maskva atsakė į Britanijos raštą. Ji principiniai sutiko sustabdyti karo veiksmus, bet sąmoningai paliko ginklų sustabdymo teisę 14 valstybių konferencijai, kuri atstatytų 1954 m. Indokinijos priežiūros komisiją, gi pastaroji duotų įsakymą abiem kariaujančioms pusėms sustabdyti karo veiksmus. Chruščėvas kalbėjosi su Amerikos ambasadoriumi Thompsonu ir Britanijos Roberts. Vėliau Roberts tarėsi su einančiu užs. reik. ministerio pareigas pirmuoju pavaduotoju Kuznecovu. Paliaubų nėra, karas vyksta, sukilėliams Maskva patrigubino ginklus ir karo medžiagas. Ko siekiama? Laos perkirsti pusiau, užimti daugiau teritorijos, kas prasidėjusioje konferencijoje, Kambodijoje, turės politinių pasėkų ir naudos komunizmui.

Kovo mėn. 26 d. Floridoje, Key West, skubiai susitiko Britanijos min. pirm. Macmillanas ir prezid. Kenne-

dy. Tikslas — Laos krizė ir vakariečių nusistatymas. Po savaitės Baltuose Rūmuose vėl pasikalbėjimas su Macmillanu. Laos reikalai ir čia vyravo. Tuo pat metu Maskvoje pasitarimus dėl ginklų paliaubų veda Britanijos ambasadorius Roberts. Susitarimų nėra. Indijos Nehru pritaria Kennedy ir Macmillano pozicijai — derybomis sutvarkyti Laos reikalus. Padarė spaudimą ir Indija Maskvai, bet nieko naujo. Karo veiksmai vyksta. Ginklai pristatomi didesniais kiekiais. Tikrosios padėties frontuose niekas nežino, nes džiunglių kare iš-tisinių frontų nėra. Prasiveržimai taikomi džiunglėmis į didesnius miestus, kelių sankryžas. Abi pusės skelbia laimėjimus — vieni ėjimą pirmyn, kiti stūmimą atgal.

Kambodijos konferencijoje, autvarkyti Laos padėtį, vėl prasidės komedija, kuri padės Maskvos propagandai nuodyti Azijos tamsias mases. Atrodo, kad laikas atšaldo ir naujosios administracijos pirmuosius pasikarščiavimus. Derybos gali nuvesti dar toliau, nesvarbu, kad Pietų Vietnamo rinkimų išvakarėse (balandžio 9 d.) šiaurės komunistų partizanai pakėlė triukšmą, neva norėdami atbaidyti gyventojus nuo balsavimų už prezidentą Diem, tikrumoje darė bandymus tolimesniems veiksams.

"Principinis sutikimas" buvo duotas sąmoningai. Washingtonui pagrasinus ir parodžius veiksmus Maskvai, reikėjo surasti kita išeitis. "Mes sutinkame, bet be pasitarimų ir nustatymo sutikimą vykdyti dar reikalaujame ir išsiaiškinimo". "Išsiaiškinimas" dabar sudaro laiko vilkinimo tarpinį, per kurį sukilėliai sieks savo suplanuotų uždavinių, kad prie derybų stalo, be sunkumų įsodintų sukilėlius į Laos "neutralią" vyriausybę. Pasiruošimų sustabdyti karo veiksmus laikotarpis patenkina Kiniją ir Š. Vietnamą, leidžia paimti daugiau teritorijos, svarbesnius kelius, sankryžas, kad politinėms deryboms nepavykus, ar jų reikalavimus nepatenkinus, teisėta Laos vyriausybė negalėtų be svetimųjų tiesioginės pagalbos vesti kovas. Nesukubėjime duoti įsakymą sustabdyti karo veiksmus matėsi aiškus sukilėlių padėties įtvirtinimas ir apsidraudimas iš karinės ir politinės pusės. Ar Amerika gins garbę ir prestižą jėga — klausimas yra atviras. Mums rodytusi, jog tą turėtų daryti. Bet Londono tarpininkavimas, neutralumo noras, neduoda teigiamų duomenų, kad priešui sudrausti būtų panaudoti toki patys veiksmai.

Balandžio mėn. 12 d. Maskvos laimėjimas oro erdvės lenktynėse su JAV taiką ir demokratinę laisvę pa-

NEKIŠKIT GALVŲ PO BUDELIO KIRVIU

K.M. JUOZAS ŠARŪNAS

1956 metais pradėdant, įvairioms laisvoms valstybėms Kremliaus budeliai virš 40 kartų grasė atominėmis bombomis ir visišku sunaikinimu. Tie grasinimai žinoma buvo nukreipti prieš silpnesnes valstybes, pav.: Italiją, Norvegiją, Turkiją, Pakistaną ir kitas, kurios pačios atominių ginklų neturi. Grasant jie nupasakoja ir baisius vaizdus kad parodytų ko gali susilaukti atominės atakos aukos.

Pasakojimais, aprašymais ir rodant žiauriausius karo vaizdus, praeitame kare veikė vokiečiai už jų silpnesnėse valstybėse, kad jos prieš Vokietiją nesiryžtų priešintis. 1940 m. balandžio mėn., tris dienas prieš vokiečių puolimą Danijos ir Norvegijos, vokiečių ministeris Oslo mieste pasikvietęs pietums Norvegijos vyriausybės įtakingus asmenis, tarp kitko parodė ir filmą "Lenkijos užėmimas". Ten nufilmuota daugybė įvairių žiaurių vaizdų, nuo kurių žmogus sukrečiamas moraliai, kad nebetenka noro priešintis. Lygiai tokią pat sistemą šiandien naudoja Sov. Sąjunga.

Galim džiaugtis, kad sovietiniai grasinimai tiems į kuriuos jie buvo nukreipti, nesudarė jokio įspūžio. Visi žino, kad dabartinėje politinėje situacijoje, turint omenyje JAV pa-

saulyje prirėmė prie sienos. Majoras Yuri Gagarin laimėjo padangių erdvės teritoriją komunizmui, pirmasis žmogus apskriejo pasaulį per 89 min., laimingai sugrįžo į žemę. (Ar reikėtų tikėti komunistinei propagandai? Red.). Reikia didžiulius žmogaus proto didybę, mokslo pažangą įsiskverbti į padangių gamtos paslaptį, bet tekimas didžiosios istorinės garbės vergijos atstovui, kaip pareiškė prezidentas Kennedy, laisvajį pasaulį pastatė į viso šimtmečio pavojų. Maskvos laimėjimas komunizmą padarys išdidžiu, nesukalbamu, pavojingu drąsiau leisti avantiūroms, kurių iki šiol vengė. Momentas laisvajam pasauliui yra rimtas. Ne panikon ar desperacijon pulti, bet mobilizuoti visas jėgas, protus pasipriešinimui. Yra rimtų balsų, kurie teigia, kad Maskva su Gagarinu galėjo išniekinti istoriją. Paslaptis bus atidengta, kai laisvės atstovas atliks savo žygį erdvėje.

K. S. Tautkus

siruošimą nedelsiant "atsilyginti" su dar didesniu efektu, Sov. Sąjunga ne gali išdrįsti pradėti atominį karą. Bet tame nervų kare sovietiniai grasinimai tam tikrą baimės dozę visgi iššaukė tarpe tam tikros rūšies veikėjų-vakariečių, kurie tvirtina, kad atominis karas nuo žemės paviršiaus nušluos visą žmoniją ir sunaikins civilizaciją.

Tokios rūšies žmonės visuomet skelbia šūkius kad "Mes privalome nusiginkluoti ir jeigu priešingoji pusė to nepadarys, negalime priešintis, kadangi geriau bus gyventi po komunistų jungu, negu būti sunaikintiems atominio karo baisenybėse". Kaikurie rašo net išstisus knygų toms, įrodinėdami, jog komunistinė dominacija gali būti geresnė negu masinė savijudybė. Yra daug ir įvairių religinių organizacijų, dvasiškių, kurių inteligencija nėra abejotina, jie išvedžioja panašiai, kits dar paragina melstis už taiką. Iš visų jų "labiausiai" man "patiko" žydų rabino Feinberg (Kanadoje) nuomonė, kuris nesenai savo kalboje teisingo nusiginklavimo tezę, sakydamas, kad geriau gyventi po komunizmu, negu mirti nuo atominių bombų ir, kad kaip ilgai ant žemės randasi žmonija, taip ilgai bus galimybė atgauti ir laisvę.

Keisti tie įvairių religinių organizacijų, neišskiriant ir krikščioniškųjų, kunigaikščiai, kurie liepia nekrauti turtų, nes žmogaus gyvenimas ant šios žemės yra laikinas, trumpas, vargingas, pats gyvenimas prasideda tik po mirties, kurios visai nereikia bijotis, patys daro atbulai ir labiausiai bijodami mirti dar gasdina kitus.

Panaši idėja buvo skelbiama Prancūzijoje prieš II Pas. karą. Idealistai labai klydo tada, nėra abejonės, kad jie klysta ir dabar. Neišlaiko kritikos nuomonė, jog jei Amerika ir nebepajėgtų Sov. Sąjungos atbaidyti nuo avantiūros, tai kad dabartinėse aplinkybėse jau nebeįmanoma gintis ir kad, po bombardavimo atominėmis bombomis jau nebegalima bus prisikelti ir dar karą laimėti. Faktas, kad prieš atominę ataką žmonės gali išgyventi ir dar su laimėjimais vesti karą, yra nustatė ne kokie nors mažai nusimananti ir nežymūs autoritetai, kurių tikslas tik sukritikuoti nusiginklavimo šalinin-

kus, bet labai toje srityje kompetentinga mokslininkų grupė, kuri vadinama U.S. Rand Corporation.

Toji korporacija nėra kokia nors valdinė agentūra, todėl jos tyrimo davimai yra objektyvūs. Ji atliko skaičiavimus (tyrimus) pasiremdama abiejų pusių — Amerikos ir Sov. Sąjungos savybėmis. Savo apskaičiavimuose jie paėmė dideles atomines atakas, kokios ateityje gali įvykti, o visa studija buvo sukoncentruota iš mažų atakų rezultatų, kokios pasaulio taikai gresia dabar. Čia reikia suprasti, kad didelė ar maža ataka yra reliatyvus terminas atsižvelgiant į išgąsdinimo laipsnį. Maža ataka gali būti nukreipta tik prieš vieną iš 150 svarbių strateginių objektų JA Valstybėse, panaudojant 500 atominių sviedinių, su 1.500 megatonų sprogtančiąja jėga, lygia 1,5 milijono tonų dinamito (TNT) jėgai.

Tokia ataka, iš priešų pusės, šiuo metu gali būti didžiausia ir vienintelė, kokiai Sov. Sąjunga galėtų ryžtis.

Britų Institutas Strateginėmis Studijoms padarė kruopščius ir labai atsargius Sovietų karinių jėgų apskaičiavimus 1960 metais, iš kurių aiškėja, kad 1961-62 m. laikotarpyje Sov. Sąjunga gali pasigaminti 200 balistinių sviedinių. Per tą patį laikotarpį Sov. Sąj. gali turėti 160-190 tolimo skridimo bombonesių, konstrukciniai pajėgiančių pervežti tą milžinišką svorį. Atakos bandymas laikomas pavykusių jei 2/3 atominių sviedinių pasiekė Šiaurinę Ameriką. Pagal Rand Corporation apskaičiavimus, Sov. Sąjunga galės sau leisti tik tai mažą ataką apie 1962 m. pabaigą.

Žinovai—specialistai daleidžia, kad po atakos Amerikos ekonominio potencialo 1/3 dalis gali būti sunaikinta. Žmonių nuostolius apskaičiuoti yra sunkiau, neabejotina, kad būtų dideli, bet kadangi slėptuvių statyba jau pradėta, o per ateinančius dvejis metus bus toji programa paskubinta, nuostoliai sumažės. Jei viskam tam bus išanksto pasiruošta, tai sugriautoji ekonomija gali būti atstatyta per vienerius metus. Menkesni sunaikinimai galės būti sutvarkyti tuojaus.

Daleidžiama, kad tokios rūšies priešų ataką didžiausioji amerikonių dalis išgyvens, bet privalės radikaliai prisitaikyti prie naujos gyvenimo skalės. Įmant dėmesin didelius sunaikinimus, gyvenimas nebus toks lengvas ir ne toks, kaip prieš ataką. Jei visa tauta skubiai ir noriai imsis darbo, bus rodoma gera valia,

IŠ LENKŲ KARO ATAŠĖS PLK. L. MITKIEVIČIAUS KAUNO ATSIMINIMŲ 1938 IR 1939 METAIS

Vertė KAZYS KEPALAS

(pradžia Kario Nr. 1.)

1939 metų kovo 18 d.

1939 metų kovo 14 d. atėjo žinios apie vokiečių akciją prieš Čekoslovakiją ir vokiečių kariuomenės koncentraciją ant čekų ir vokiečių sienos. Slovakija paskelbė atsiskyrimą nuo čekų ir pasiskelbė nepriklausoma valstybe. Užkarpatės Rusijoje ruošiama yra panaši vokiečių komedija — jei anksčiau neužims tos srities vengrai. Vokietija Adolfo Hitlerio vadovaujama skubina tačiau politinius įvykius Europoje. Vėl vos praėjus porai mėnesių po Sudetų paėmimo, visas pasaulis buvo sujudintas naujo vokiečių įvykdyto fakto: 1939 metų kovo 15 d. — amžinai Versalio traktato laiduotojų ir Tautų Sąjungos kūrėjų ir tam tikru laipsniu kitų gėdai — vokiečių kariuomenė Adolfo Hitlerio vadovaujama užėmė visą Čekoslovakijos žemę. Pasipriešinimo iš Čekoslovakijos pusės nebuvo jokio. Čekai savo prezidento Hachos asmenyje sukaptulavo, priimdami Vokietijos protektoratą Čekoslovakijai. Slovakija liko nominaliai nepriklausoma valstybė — gal kaip vokiečių teritorinių machinacijų objektas. Kartu su vokiečių kariuomenės veiksmis Čekijoje Užkarpačio Rusija buvo paimta vengrų kariuomenės. Davė tatai Lenkijai taip karštai pageidautą bendrą sie-

viskas greit gerės ir žaizdos užgis. Vakarų demokratijos privalo stengtis, kad jų gąsdinimo forma būtų baisesnė už sovietinę, kitaip, kad Vakarų defensyvinė ir ypač ofensyvinė jėga būtų žymiai galingesnė, laiku ir kur reikia panaudota. Atominio karo pasekmės tikrenybėje nebūtų malonios, tačiau dabar mums reikia bijoti tik vienišališko nusiginklavimo ir komunistų malonėn visiško atsidavimo propagandos pasekmių.

Argi, dėl kada nors įvyksiančio ar neįvyksiančio atominio karo jau dabar verta pradėti drebtinti pakinklius ir išanksto savo galvas kišti po budelio kirviu?...

KARINĖ SPAUDA

ną su Vengrais. Bet kokiose aplinkybėse?

1939 metų kovo 24 d. Kaunas.

1939 metų kovo 21 d. vokiečiai paėmė lietuvių Klaipėdą, pavadindami ją vėl — Mėmel. Klaipėdos atėmimą iš Lietuvos sujungė vokiečiai su nepuolimo pakto sudarymu tarp Vokietijos ir Lietuvos. Ta sutartis griežtai draudžia Lietuvai susirišti su trečiaja šalim kokiomis nors karo klauzulėmis būsimose sutartyse. Nukreipta yra, aiškus dalykas prieš Lenkiją ir Rusiją. Panašios sutartys bus artimiausiomis dienomis sudarytos vokiečių su Estija ir Latvija.

1939 metų balandžio 25 d. Kaunas.

Generolas Raštikis grįžo iš Berlyno, kur važinėjo į Adolfo Hitlerio 50 metų gimimo sukaktuves. Buvau pakvietus gen. Raštikiui pas jį. Baigdamas pasikalbėjimą su manim, gen. Raštikis perėjo savo paties iniciatyva prie lenkų lietuvių santykių reikalo aptarimo pareikšdamas man, kad Lietuva išlaikys be atodairos ginkluotą neutralumą ištikus vokiečių lenkų konfliktui. "Pradžioje konflikto tarp vokiečių ir lenkų negalime kitaip pasielgti — paskui, išsivysčius situacijai pamatysime; rodo si, kad nolens volens būsime toj pusėje, kurioje bus Lenkija" pasakė man gen. Raštikis. Nors jau žinojau, kas svarbu, atkreipiau gen. Raštikio dėmesį, kad yra didelis ir labai svarbus skirtumas su pažiūra, kurią jis pats pareiškė pirmiau, 1939 metų kovo 10 d., kai siūlė trijų Baltijos valstybių karo susitarimą su Lenkija ir sąryšyje su tuo savo apsilankymą Varšuvoje. Gen. Raštikis vietoje atsakymo išskėtė rankas, sakydamas, po paskutinio mūsų pasikalbėjimo daug dalykų pasikeitė Lietuvos, Baltijos valstybių ir Europos padėtyje, kad toje padėtyje nėra kitos išeities, kaip tik ta, kad Lietuva bus absoliučiai neutrali kartu su visomis Baltijos valstybėmis.

1939 m. gegužės 7 d. Kaunas.

Tačiau gen. Raštikis važiuos į Varšuvą... Sąryšy su užsakytu gen. Raštikio apsilankymu buvau 1939 metų gegužės 5 d. Varšuvoje pas gen. Stachievicz ir plk. Juozą Smolenskį, kuris būtent paėmė vyriausiojo štabo II skyriaus vadovybę po pulkininko Pelczynskio, kartu tą pačią dieną po piet buvau priimtas lenkų karo jėgų gen. inspektoriaus maršalo Edvardo Rydz-Smigly.

Varšuvoje radau viską be didesnių atmainų; praeivių judėjimas Varšuvos gatvėse labai gyvas; Varšuvos visuomenė linksma, pilna jūmorio ir aštraus sąmojaus; Varšuvos kavinės pilnos. Apie politiką, apie karo galimybę su vokiečiais, niekas negalvoja, bent apie tai nekalbama. Tai yra: Varšuva!

Generolas Stachievicz ir plk. Smolenski nelietė pasikalbėjime su manim Baltijos valstybių ir Sovietų Rusijos reikalo ištikus Lenkijos karui su vokiečiais. Nelietė net tų klausimų, kuriuos daviau jiems 1938 m. gruodžio mėn. Negavau taipgi dabar jokių tuo atžvilgiu nurodymų nei mažiausių informacijų. Rodėsi man, kad vyriausias štabas, pasiremdamas užsienių reikalų ministerijos įvertinimu, visai nenumato karo susitarimo su Sovietų Rusija ir, sąryšy su tuo, sudarymo aotinkamu būdu santykių su Baltijos valstybėmis ir ypačingai su Lietuva.

Pas maršalą Rydz-Smigly buvau tuo kart neilgai. Pradžioj buvau truputį nustebęs maršalo Rydz-Smigly klausimu: "Kurio tikslu atvažiuoja čia gen. Raštikis ir ko čia sau norės?" Atsakiau, kad dabar po paskutinių įvykių Europoje, o ypač Vokietijoje oficialus gen. Raštikio apsilankymas Lenkijoje bus politiškai Lietuvai pirmesniojo apsilankymo Berlyne išlyginimas ir bus parodytas Lietuvoj ir visam pasaulyje kaip draugiškų ir visai normalių santykių manifestacija. Jau tik tuo vieno užtenka įvertinti gen. Rašti-

GINKLAVIMOSI LENKTYNĖS SKAIČIAIS

K. Tautkus

Jungtinių Tautų statistikos įstai- ga apskaičiavo, kad ginklavimosi lenkty- nės žmonijai atsieina kasdienų \$ 330 mil., kas valanda \$14 mil., į metus gi iki 120 bilijonų. Kiekvienam gyvenančiam žemėje vyrui, moteriai ir vaikui išeina po \$40 į me- tus. Pasaulyje priskaitoma 3 bilijonai žmonių. Jeigu tos sumos būtų panaudotos žmonijos gerovei, tai Kinijos, Indijos ir Pakistano — 1,2bilijonų žmonių masei, skaitant dabartines metines pajamas kiekvienam jų \$100, galima būtų jas pa- trigubinti. Kasmetai atsilikusiuose kraštuose būtų galima pastatyti 240 milijonų vienos šeimos namų su moderniausiais patogumais. Jeigu tai- kingai pasaulis baigtų ginklavimosi lenktynes, tuojaus galėtų panaudoti 15 mil. jaunų vyrų energiją ir suma- numą žmonijos gerovės pakėlimui. Apskaičiuojama, kad vieno kario iš- laikymas ir apginklavimas, pareika- lauja 4 dirbančiųjų jėgų, kas sudaro dar 60 milijonų žmonių armiją (15 x 4), įkinkytą ginklavimosi lenkty- nės. Neapskaičiuojamas skaičius mokslininkų būtų atpalaiduotas eikvojan- čių energiją išradimui žudančių gin- klų. Jie galėtų įsijungti į kovą su ligomis, gyvenimo ir darbo pagerini- mu visose srityse.

KOMUNISTINĖS RUSIJOS IŠLAIDOS

Ekspertai skaičiuoja, kad komu- nistinės Rusijos šių metų biudžetas yra 86 bilijonai. Kremliaus oficiali apsiginklavimui skirta biudžete su-

ma yra tik 10 bilijonų. Naivus ir ne- įtikėtinas melas. Valstybės ir Kraš- to d-t analistai sako, kad Maskvos apsiginklavimo šių metų biudžetas yra net 45 bilijonai. Kas sudaro 49% viso biudžeto, arba viso krašto pa- jamų. Maskvos apsiginklavimo biu- džetas yra paslėptas kitose šakose, kaip auklėjimas, sunkioji-pramonė, moksliniai eksperimentai. Jeigu A- merika išleidžia visų tautinių paja- mų apsiginklavimui iki 9,2%, tai Ru- sijai apsiginklavimas kainuoja 12% visų pajamų.

Jeigu prisiminsime paskutinį rub- lio nuvertinimą, jos išlaidos keletą kartų padidėja. Pasibaigus II Pasau- liniam karui, kaip buvo susitarta, vakariečiai savo armijas demobiliza- vo, ginklavimą sulaukė ir daug gink- lų ir karo reikmenų perleido civili- niams reikalams. Eet Maskva to ne- padarė. Ji tik savo kariuomenę perkilnojo, pergrupavo ir perginkla- vo. Maskva pasinaudodama vakarie- čių demobilizacija, ginklų gamybos sustabdymu, savo ginklų pramonę patobulino, sumodernino, pritaikė vo- kiekčių augstąją ginklų techniką, ne- okupuotoje Vokietijos teritorijoje ra- do mašinų, technikų ir mokslininkų, kuriuos pakinkė ginklų kalimo pra- monei.

GINKLAVIMO LENKTYNĖS

Korėjos karas ir vėl pradėjo gink- lavimosi lenktynes. 1950 metai už- skaityti kaip pradžia šaltojo karo ir smarkaus vystymo apsiginklavimo technikos., Ginkluojasi didžiosios val-

stybės, jas seka mažesnės. Rytų ir Vakarų blokai apginkluoja savo drau- gus-sąjungininkus ir satelitus. Mask- va savo Europos satelitams Lenki- jai, Vengrijai, Bulgarijai, Čekoslo- vakijai, Rumunijai, Albanijai ir Ry- tinei Vokietijai — kasmet ginklams skiria 7 bilijonus, neskaitant, ką tos valstybės pačios įdeda dar ir iš savo išteklių. Komunistinė Kinija, kuri laiko didžiausią armiją (2,5 mil. ka- rių), iš savo krašto gaunamą paja- mų, 117 bilijonų, ginklams ir armi- jai išleidžia 6,5%. Kur Maskvos parama, kuri yra didesnė, kaip 7 Europos satelitų? Paskutinių šešių metų Maskvos parama apsiginklavi- mui, pavyzdžiui, buvo tokia: Kubai — 300 milijonų; Jungtinei Arabų Respublikai — 443 milijonai; Indo- nezijai — 206 mil. ir Irakui — 120 mil. Kur Afrika, Azijos jaunosios tautos? Jos irgi gauna paramos iš Rusijos ir jos stipresnių satelitų.

AMERIKA IR SĄJUNGININKAI

Amerika ir NATO nariai per me- tus ginklams išleidžia 61 bilijoną. Didžioji Britanija ir Prancūzija gin- klavimui išleidžia 7,1% visų tautinių pajamų. V. Vokietija 4,7%. D. Bri- tanija ginklams skiria 4,6 bilijonus, Prancūzija — 3,6 ir V. Vokietija 2,6 bilijonus. Laike 10 metų viena Ame- rika apginklavimui davė 46 vals- tybėms 25 bilijonus paramos.

Šešios Afrikos valstybės gavo gin- klams \$46,8 milijonus. 12 Europos kraštų — 13,5 bilijonų, 11 Tolimųjų Rytų valstybių — 6 bilijonus, Loty- nų Amerikos kraštai — 418 milijo- nų ir Artimieji ir Viduriniai Rytai 3,6 bilijonų. Europoje daugiausia pa- ramos gavo Prancūzija — 4,5 bili- jonų. Afrikoje daugiausia gavo Eti-

čio apsilankymą pozityviai ir kaip svarbų politinį įvykį. Atkreipiau maršalo Smigly dėmesį, kad gen. Raštikio apsilankymo Varšuvoje nu- tarimą padarė neseniai Lietuvos val- džia, kuri pareiškė — vokiečių spau- džiama—Lietuvos neutralumą išlaikys kiekvienu atveju ištikus karui Euro- poje su vokiečiais. Gen. Raštikis dėl to radikaliai pakeitė savo nusistaty- mą, buvusį prieš porą savaičių: nuo pasiūlyto karo susitarimo visų Bal- tijos valstybių su Lenkija perėjo prie absoliutaus neitralumo ištikus karui su vokiečiais. Tačiau manau, kad gen. Raštikiui bus labai svar- bu išaiškinti mūsų nusistatymą vo- kiekčių ir Sovietų rusų atžvilgiu. So- vietų Rusijos vaidmuo turės spren- džiamąją reikšmę Baltijos valstybių nusistatymui ištikus karui su vokie- čiais. Pareiškiau taipgi nuomonę, kad gen. Raštikis bendradarbiaus ka-

re su Lenkija tik tada, kai įsitikins, kad esame apsisprendę pakelti karą su vokiečiais ir nebūsime toj kovo- j vieniši, tai yra kad Lenkija turės savo pusėje iš vienos pusės Didžiąją Britaniją ir Prancūziją, o iš kitos Sovietų Rusiją.

Maršalas Smigly išklaušė mane be jokių pastabų ir klausimų. Turėjau įspūdį, kad mano raportai 1938 m. gruodžio mėnesį bendrai jo nepasie- kė. Kai baigiau kalbėti, davė man ei- lę klausimų, kurie patvirtino mano pirmesnius spėjimus dėl jo Baltijos valstybių ir Sovietų Rusijos nusista- tymo įvertinimo. Maršalo Smigly klausimai buvo šitokie: "Kaip lai- kysis Lietuva ištikus lenkų ir vo- kiekčių karui be Sovietų dalyvavi- mo?". Atsakiau, kad spėju, jog Lietuva konflikto pradžioje laikysis griežtai neutraliai, kaip ir likusios Baltijos valstybės, o vėliau gal galė-

tų prisidėti prie karo prieš vokie- čius, bet tik toje pusėje, kuri turės daugiau galimybių laimėti. Pridėjau tačiau kiek pagalvojęs, kad nema- nau, jog Lietuva išeitų net ir vė- liau vokiečių pusėje. Antras maršalo Smigly klausimas buvo: "Ar Lie- tuva panorės išnaudoti padėtį, jeigu būtume sunkioje padėtyje, kovodami sunkiai vakaruose su vokiečiais, ir, ar nesikėsins paimti Vilnių?" Ma- no atsakymas buvo kategoriškai nei- giamas; pasakiau maršalui Smigly, kad tiek jau pažinau lietuvius, kad kol Lenkija kovos su vokiečiais, lie- tuvia neis prieš Lenkiją, kad laiky- sis neutraliai ir neis į Vilnių.

Tuo mano pasikalbėjimas su mar- šalu Rydz-Smigly ir pasibaigė. Atsi- sveikinau ir išėjau. Tą pat vakarą sugrįžau iš Varšuvos į Kauną...

(pabaiga)

opija — 38 milijonus. Laos ir Pietų Vietnamas — 716 mil. kai tuo pat laikotarpiu Japonija gavo 622 mil. Pietų Amerikoje Brazilija gavo 172 mil., gi Costa Riko tik 9 mil. Jungtinių Tautų ir J.A.V. valdžios analistai sako, jeigu pasaulis tas sumas pinigų būtų investavęs žmonių gyvenimo pagerinimui, kovai su ligomis tai pasaulis būtų sotus. Didžiausia baimė ir rūpestis, kad gailiškios ginklavimo lenktynės vyks ta toliau ir nesimato jų sustojimo. Kur jos nuves pasaulį, civilizaciją? Neatsakomas klausimas, turint prieš akis barbariško komuntizmo tikslą pavergti pasaulį, neatsižvelgiant, ar tai bus padaryta ginklu, ar kitomis priemonėmis.

ELEKTRONŲ PAGELBA ŽMOGAUS GYVENIME.

Elektronai įkinkomi tarnauti netik žmogaus susižinojime, bet vis daugiau įtraukiami sveikatai gydyti, ligas slopinti. Tūkstančiai žmonių serga vėžiu, širdies ligom. Jiems daromos įvairios operacijos. Medicinai čia daug pasitarnauja X-ray įtaisais, Kvarco lempos, žaizdų deginimo aparatai, kraujo tyrimo įrankiai, tai vis įvairūs elektroniniai prietaisai. Pasakutiniu metu yra išrastas įtaisai, žmogaus širdžiai pagelbėti. Šis įtaisas veikia labai gerai, jį pagamino Medtronic Inc. Minneapolisje. Jo dydis vos cigarečių pokelis, kurin įdėtos Mercury baterijos, kurionis jis veikia 40 dienų. Iš sergančių širdies liga žmonių, gauti nepaprastai geri rezultatai, nes įtaisas nereikalauja nei jokios specialios operacijos jį prie širdies įtaisyti, o tik elektroninė virvelė apjuosta aplink kaklą sužadina normalesnį širdies plakimą. Žinoma, kam širdis tvarkoj, tokio įtaiso nereikia, tik sergantieji, daktarui leidus, gali jį įsigyti. Šis elektroninis širdžiai plakti įtaisas veiktamas sukulia nuo 60 iki 180 pulsų į minutę, todėl labai svarbu, kad daktarai nustatytų, kaip įtaisas turi veikti. Atrodo, kad nežiūrint į gautas širdies atakas ar širdžių silpnėjimus juo bus galima dar ilgai palaikyti žmogaus gyvybę.

Amerikos atominės Energijos Komisija paskyrė beveik pusantro milijono dolerių pagelbą 112-kai mokyklų, kad mokiniai kuo daugiau domėtusi atominiais bei elektroniniais išradimais, įtaisydami klasėse daug bandymų įtaisų. Toks yra didelis atominių ir elektroninių mokslų išsivystymas ir kasdien augantis, kad negalima nei suspėti su viskuo susipažinti. Štai, satelitai lekia orbitoje ir per juos galima siųsti telefono ir telegrafo pasikalbėjimus.

Kompanijos paskyrė virš 25 milijonų dolerių organizuoti telefono bei televizijos susisiekimą per satelitus su Europa ir kitais kraštais. Ateinančiais metais jos paleis iki 25 satelitų, per kuriuos elektronų pagelba vykdys tūkstančius pasikalbėjimų. Visa operacija kainuos 170 mil. dolerių. Be šių susižinojimo priemonių, telefonų kompanija žada pagaminti prietaisą Radio Merchandise Inc. stiprų garsintuvą, "Ampli-Phone" kuris prie linijos įjungtas, leis visiems girdėti žodžius aeinančius laidais. Tas garsintuvas bus patogus pravesiti konferencijas kai jos dalyviai yra ne vienoj vietoj. Susirinkę kambary žmonės galės aiškiai girdėti nematančių kalbėtojų pareiškimus. Amerika, be radaro stočių, jau stato milžiniškus radio teleskopus. Toks pirmas didžiausias teleskopas statomas Sugar Grove. W. Va. Jo skersmuo esąs 600 pėdų, užims 7 akrų žemės plotą. Jo iš aliuminijaus padarytoji lėkštė bus palaikoma 20 tūkst. tonų sunkumo plieno bazės. Tai didelis pliusas radio srityje. O kas gal paklaus, kaip televizijos kameros darba po vandeniu? Labai įdomų matyti ekrane įvairius jūrų dugno paviršius, žuvis, jūros judėjimą. RCA išrado ir pagamino Amerikos laivynui labai lengvą televizijos kamerą-transmitterį-siustuvą veikiantį iš vandens. Toks tanko išvaizdos instrumentas lengvai valdomas žmogaus po vandeniu. Jis turi kabeliu būti susirišęs su žemėj esančiu TV siustuvu. Specialus kabelis gi perduodas visus vaizdus, surinktus Rum kameros po vandeniu. O dar tenka paminėti, kad Amerikos oro biuras įsigijo elketroninį oro tyrimo įtaisą, vadinamą — Ploter., kuris teletipo būdu gali iš karto, per tris minutes perkėsti visą žemyną ir pasakyti, koks yra oras. Tokiu būdu virš 500 oro stočių žino orą visame krašte bet kuriuo momentu.

Televizijos žiūrėjimas, kažin kaip, jau pamažu pradeda žmonėms nusiobsti. Vieną, kad gerų programų esą ne daug, antra žmones smarkiai veikia jų keliamą žala. Britų gytytojai nustatė, kad sergą epileptikos liga, gali staiga mirti. Kas tokią ligą turi, gydytojai pataria, nusedėti arti prie T.V. aparato. Stebėjimas iš arti gali kartais būti ir akių kataro priežastis, ypač vaikų tarpe. augantieji turi laikytis kiek toliau nuo ekranų, nes fosforinė televizijos šviesa kenkia lėliukėm. Televizijos žiūrėjimo pasėkos labai žalingos dvasiniu pozūriu, kai filmos ar vaizdai blogai veikia jaunųjų žiūrovų vidujinį gyvenimą. Labai gerai žmonės daro, kad kovcja prieš blogas filmas bei vaizdus, nes nusikaltėlių skaičius žymiai paaugo. **Bal. Brazdžionis.**

ISTORIJA PAGAL UZSAKYMĄ

Sovietų istorikas, Eugene Tarle, 1937 metais New Yorke išėjusiame vertime jo kiek pirmiau parašyto veikal "Bonaparte", teigė:

"Nė Napoleonas, nė jo maršalai niekad 1812 karo nevadino 'rusų tautos žygiu', kaip pavyzdžiui, ispanų partizaninį karą, kurį vadino 'tautiniu'. Rusijoje prancūzai išbuvo šešetą mėnesių. Pirmus tris, vis nugalėdamas, Napoleonas žygiavo tiesiai iš Kauno per Vilnių ir Smolenską į Maskvą, tik retkarčiais susikaudamas smulkiais susidūrimais su rusų kariuomene. Prieš prancūzus tuo metu neįvyko nė mažiausio liaudies sukilimo, nei pradžioj, nei po Napoleono įžygiavimo Maskvon. Buvo net atsitikimų (kaip Smolensko srityje), kur valstiečiai įskundė prancūzams savo dvarponį Engelhardtą kaip Prancūzijos išdaviką." (p. 302-303).

Stalino pabartas už "nepatriotizmą", kitą metų veikal "Našestviye Napoleona na Rosiju 1812 goda" (Napoleono užpuolimas Rusijos 1812 metais) Tarle jau rašė: "1812 metų kare negalima išskirti vieną kurį tarpsnį ir sakyti: 'čia tautos darbas' — visas karas buvo tautos žygis prieš Napoleoną. Strategiją planuodamas, Napoleonas tesuskaitė savo ir caro kareivius, bet nepriskaitė rusų liaudies, kuri visa stoji kovon. Ši laudis didžiausiam pasaulio karo vadui smogė mirtiną smūgį." **V.S.**

DAVY CROCKETT

Dviejų žmonių aptarnaujamas JAV armijos atominis pabūklas. Atominis sviedinys įstatytas į vamzdį, paruoštas šūviui.

LIETUVIŲ SPORTININKŲ VARŽYBOS TORONTE

Edvardas Sulaitis

Toronto mieste, Kanadoje balandžio mėn. 15-16 d.d. buvo pravesta XI-ųjų Šiaurės Amerikos liet. sporto žaidynių I-ji dalis: krepšinis, tinklinis, stalo tenisas ir šachmatai. Šiose žaidynėse dalyvavo apie 400 sportininkų, kurie atstovavo 12 lietuvių sporto klubų.

Vyrų krepšinyje I vietą užėmė praėjusių metų laimėtojas — Waterburio Gintaras, baigmėje įveikęs Toronto Aušrą 83:78. Prieš tai Gintaras nugalėjo Chicagos Jūrą 83:77 ir Chicagos Nerį 97:86. Antras finalistas — Aušra sukūlė Chicagos Lituanicą 91:71 ir Brooklyno Liet. Atletų Klubą 85:34. Trečia vieta čia atiteko Chicagos Neriai, kuri nugalėjo Clevelando Žaibą 77:66 ir Brooklyno LAK (be žaidimo). Iš viso čia veržėsi 7 komandos, iš kurių 4 maždaug vienodo pajėgumo ir, turint laimės, kiekviena iš jų galėjo užimti I vietą.

Jaunių A-klasėje, kur rungtyniavo 9 komandos, meisterio vardą sugriebė Chicagos Aro penketukas, finale nugalėjęs Clevelando Žaibą, o jaunių B klasės varžybose laimėjo Žaibo jauniejai.

Moterų krepšinyje Toronto Vytis baigmėje įtikinančiai sutvarkė Aušrą, o mergaičių krepšinyje išėjo atvirkščiai — laimėjo Aušra. Reikia pasakyti, jog kanadiečių merginų krepšinio žaidimas yra žymiai geresnis už Amerikos lietuvių.

Tinklinio varžybose vyravo Chicagos Neries ir Clevelando Žaibo komandos. Šių dviejų klubų atstovai ir atstovės susitiko visų 3 tinklinio varžybų baigmėje. Pas vyrus I vieta atiteko Neries komandai, o pas moteris ir mergaites — Žaibo tinklininkėms. Vyrų klasėje pažangos buvo nematyti, o mergaičių klasėje neblogų duomenų ateičiai rodo Neries žaidėjos.

Stalo teniso komandiniuose susitikimuose laimėjo Toronto Vytis. Vyrų vienetė pirmuoju išėjo Toronto atstovas P. Gvildys, antruoju palikęs S. Meilų iš New Yorko. Moterų vienetė I vietą iškovoję torontietė S. Kasperavičiūtė. Vyrų dvejetą laimėjo P. Gvildys—J. Nešukaitis, moterų dvejetą — Kasperavičiūtė—Sabaliauskaitė, mišrų dvejetą — Gvildys - Sabaliauskaitė. Jaunių A kl. vienetė pirmuoju buvo A. Grėbliūnas (Rochesterio Sakalas).

Šachmatuose vyko tik komandiniai susitikimai. Čia dalyvavo 3 komandos, iš kurių geriausiai pasirodė To-

ronto Vytis, įveikusi Aušrą 4:1 ir su Brooklyno LAK sužaidusi 2.5:5.2. Vyties komandą atstovavo: Vaitonis (jis surinko 2 taškus), Tarvydas, Paškauskas, Matusevičius ir Sirtutis.

Žaidynių oficialioji dalis vyko balandžio mėn. 16 d. St. Michaels College sporto salėje. Čia buvo sugroti 3 himnai, sukalbėta invokacija (kun. J. Borevičius, S.J) ir pasakytos kalbos — žaidynių organizacinio kom. sekr. J. Gustainio, Pasaulio LB pir. J. Matulionio, FASK'o pir., A. Vakselio ir kt. Fask'o pirm. A. Vakselis sportininkui A. Supronui įteikė plaketę su užrašu "Už nuopelnus Lietuvos sportui". Oficialiajai daliai vadovavo K. Baronas.

Šias žaidynes pravedė Kanados sporto apygarda, talkininkaujant Aušros ir Vyties sporto klubams. Organizacinį jų komitetą sudarė: Tėv. Paulius, O.F.M., J. Gustainis, K. Baronas, Akelaitis, J. Bukšaitis, J. Budrys, Žiulys.

—O—

RUGBY ŽAIDIMAS

Rugby yra komandinis žaidimas, turintis panašumo į amerikinį futbolą. Jis yra labiausia populiarus D. Eritanijoje, Australijoje, N. Zelandijoje, P. Afrikoje ir Prancūzijoje. 1920 ir 1924 d. rugby buvo įtrauktas į Olimpinių žaidimų programą ir čia abu kartu laimėtoju išėjo JAV komanda, nežiūrint, kad JAV rugby nebuvo ir nėra populiarus. Rugby Amerikoje plačiausia kultivuoja šios šalies rytinės dalies kolegijos: Harvardas, Yale, Princeton, Dartmouth ir kt.

Rugby pavadinimas kilo nuo tokio pat vardo mokyklos, esančios netoli Londono, kurioje šis žaidimas gavo pradžią 1823 m. 1846 m. buvo sudarytos griežtesnės šio žaidimo taisyklės, o 1871 m. įsteigta britų rugby sąjunga ir nuo tada rugby pradėjo plėstis į kitas valstybes.

Rugby žaidžiamas aikštėje, skirtoje futbolo žaidimui. Jos dydis — 100x66 m. Aikštės plotas yra pažymimas vėliavėlėmis ir linijomis. Vartai, kurie yra panašūs į "H" raidę yra statomi 22 m. atstume nuo aikštės galinės ribos. Vartų plotis 5.85 m., augštis — ne mažesnis kaip 3.50 m.

Kamuolys naudojamas ovalinės formos. Jo svoris 375-425 gr. Yra žaidžiami 2 kėliniai po 40 min., tarp

kėlinių yra 10 min. pertrauka. Žaidime dalyvauja dvi komandos po 15 žmonių. Pradžioje komandą sudarė 20 žaidėjų, bet nuo 1875 m. liktasi prie dabartinio skaičiaus. Žaidėjų pakeitimas nėra leidžiamas net ir tada, kuomet kas nors yra sužeidžiamas.

Kiekvienoje komandoje yra 8 puolėjai, 4 "trijų ketvirčių" žaidėjai, 2 saugai - ryšininkai ir 1 gynėjas. Komandos tikslas — įnešti kamuolį į priešininko aikštės plotą, esantį už jų vartų (22 m. ruožą tarp vartų ir aikštės galinės ribos) ir ten jį prispausti prie žemės. Toks atliktas žygis yra vadinamas "bandymu" ir už tai komanda gauna 3 taškus. Atlikusi "bandymą", komanda turi teisę mušti koją kamuolį į vartus (iš 22 m. atstumo). Tada, jeigu kamuolys praskrieja virš vartų skersinio, komandai dar yra duodami 2 taškai. Laimi ta komanda, kuri surenka daugiausia taškų.

Rugby žaidime kamuolį galima nešti rankomis, vesti kojomis. Kamuolį rankomis mesti galima tik atgal, o į priekį tegalima spirti tik kojomis.

Šiame žaidime yra panašių "grumtynių", kokios yra pastebimos amerikiniame futbole, tačiau žymiai švelnesnės formos. Todėl ir žaidėjų apranga yra panašesnė į europinio futbolo žaidėjų aprangą. "Grumtynės" yra kamuolio žaidimą įvedimo būdas, o taip pat kada kurios nors komandos žaidėjas padaro pradžią, pav. perduoda kamuolį rankomis į priekį ir pan. Rugby žaidime galima griebti varžovo žaidėją rankomis, ir jį pargriauti, bet tik tada, kada šis turi kamuolį. Varžovą sulaukyti galima tik griebiant jį už liemens ar kojų, bet šiurkštumai yra neleidžiami. Yra draudžiama griebti už kaklo, pečių ar apangos. Žaidėjas, kuris yra sulaukomas, turi tuojau atsikratyti kamuoliu — paleisti jį iš rankų ar perduoti kitam žaidėjui. Sulaukymas žaidėjas gali gintis laisva ranka ir nustumti priešininko komandos narį.

Rugby yra gana kombinuotas kolektyvinis žaidimas. Jo žaidėjai turi būti staigūs, turi sugebėti greitai bėgti, mokėti keisti bėgimo kryptį bei greitį, galėti bėgant paimti ir gaudyti kamuolį, jį vesti ir perduoti, o taip pat sulaukyti priešininkų žaidėją. Rugby ugdo ištvermę, vikrumą, tikslumą, drąsą, iniciatyvą ir pan.

Lietuvoje rugby nepriklausomybės metais nebuvo žaidžiamas. Pirmosios jo rungtynės įvyko tarp Kūno Kultūros Instituto studentų 1960 m. Kaune.

AISČIO ŠUNIŠKOJI BALADĖ

Pernai gruodžio mėn. KARYJE, p. A. Musteikis dalijosi pažiūra į savo metu didelį skaitančiųjų susidomėjimą sukėlusį Pasternako veikalą — romaną „DOKTOR ŽIVAGO“. Dėl šio romano idėjos skaitytojų nuomonės skiriasi. Nemaža intelektualų-literatų-skaitytojų pasisakė už jį, kaip prieš bolševikinį, yra betgi (kurių tarpe ir aš), pripažįstančių jį gambiai maskuotų komunistinių idėjų skleidėju. Juk reikia žinoti jog tokiuose reikaluose bolševikai yra vienintėliai ekspertai pasaulyje. Tiek dėl „DOKTOR ŽIVAGO“.

Šia proga norėčiau KARYJE paminėti, išryškinti, mūsų poeto J. Aisčio knygelėje „APIE LAIKĄ IR ŽMONES“, savo metu išleistoje Terros, Čikagoje, panašiai maskuotą, irgi „idėją“. Kai kurie mūsų laikraščiai; DRAUGAS (B.E-kas), DIRVA (S. 3-ras), labai jau su didžiu pasitenkinimu ją išgyrė be jokių rezervų. Kiti buvo santūresni. VIENYBĖ (S. M-kas), SANDARA (Ungurupis), tik paminėjo. Be to, Ungurupis visai atvirai ir teisingai pareiškė: „kuris kolegų ar bičiulis jam daugiau gero padarė, tas tobulesniu atvaizduotas“. Todėl, esą, dabar kai kurie J. Aisčio kolegos stengiasi jam įsisteikti, kad ateityje jis berašydamas kitą, iš dėkingumo juos taipgi išgarbintų. Ištikrųjų nieko ypatingo toje knygiukštėje ir nėra už ką būtų verta ja labai gerėtis ir ją girti. Be keletos paprasčiausių gyvenimiškų praeities epizodėlių, yra tiek pat ir „pamazgėlių“. O kas dėl „ypatingo“, gražaus stiliaus ir, pasak S. Santvaro, autoriaus erudicijos, tai čia skonio reikalas (juk ne mokslo veikalas). Jeigu tokia erudicija ir tokiu stiliumi savo atsiminimus parašytų koki nors buvusi ūkininko mergiotė tai, aišku, verta būtų pagirti, bet kai rašo poetas, literatūros m-ly daktaras, tai ... Kam daug duota iš to daug ir reikalaujama. Tiek apie erudiciją ir stilių. Man rūpi tik tas, kas joje iš esmės yra tikrai negražu, nekulturna ir ko joje nepastebėjo, ar stiliaus „apakinti“, užsimerkę pro šalį praėjo, jau minėtieji recenzentai.

Manding, autorius, siūlydamas skaitytojui jo poezijoje neįsisteigti kokių nors „gudrybių“ (204-205 psl.), nes jis esąs visada paprastas ir aiškus, eilėraščių kurių ir valdąs jį, o ne atvirksčiai, tuo pačiu prisipažino, kad jo sukurtoji baladė apie karaliaus šunį, apie kurį čia kalbu, yra sąmoninga jo poetiškų sugebėjimų, įsitikinimų ir valios bei erudicijos išdava.

Ironija net ir sarkazmas literatūroje, kaip ir gryniausias humoras, jei išreikštas tinkamu metu, tinkama forma, atitinkama proga ir vietoje — tinka, yra gražus ir traktuojamas kaip vykęs samojus. Tai poeto, rašytojo, žurnalisto gabumas (Zoščenko). Tačiau į reikalo esmę pažvelkime realiai, įvertinkime aplinkybes, progą, vaizdus sukėlusius J. Aisčiui emocijas ir pakreipusius jo norą, valią, jo kūrybinę galią parašyti tą „šunišką“ baladę.

Kartą poetas su savo draugu stebėjęs laidotuvių procesiją... „...labai iškilmingai laidojo atentate kritusį karininką Gudyną. Ėjo visa valdžia (abi viršūnės), ministeriai ir... gaisrininkai, geležinkeliečiai, laiška-nešiai... Visi — nuo pačios apačios iki pačių viršūnių buvų susikrimitė“... „Parėjęs namo parašiau baladę apie karaliaus šunį“ — pasigiria poetas (70 psl.) Dėl vaizdo prašau, čia pora tos baladės posmelių:

„...Numirė karaliaus šuo,
šunelis geras, geriausias iš šunų,
Ir sušaukė karalius visą dvarą
Ant šunio šermenų...“

Markyzai, freilinos, baronai, grafi,
Ir daug kareivių, daug tarnų
Karaliui meilinos pas šunio kapą
Geriausio iš šunų“ ...

Poetas juk žinojo, jog jis matė laidotuves karininko Gudyno, nekaltai žuvusio atentate prieš ministerį pirmininką Voldemarą, nuo niekšo pasalūno-teroristo, iš pasalų paleisto šuvio. Jis matė iškilmingai-gedulingą, kiekvieną padorų žmogų labai jaudinančią, liūdną laidotuvių procesiją. Paskui atitinkamai dekoruotą kerstą ėjo žuvusiojo motina, broliai, seserys, sužadėtinė, kiti giminės, draugai ir artimieji; viršininkai, valdininkai, vyriausybės nariai, kareiviai, tarnautojai ir t.t. Suprantama, kitaip ir būti negalėjo — visi ėjo nulūdę, susijaudinę. Ką bekalbėti apie artimuosius — jie liejo skausmo ašaras ir alpo dėl taip netikėtai žuvusios šeimai ir tautai brangios, daug žadėjusios, mylimo ir jauno žmogaus gyvybės.

Dar yra šurpia, dar klaikiau: nekaltai žuvusįjį karininką, jo tėvus, poetas gerai asmeniniai pažinojo. Su velionis broliu drauge mokėsi. Juos visus žinojo gerus žmones ir šaunius lietuvius esant (71 psl.), vis dėlto nesudrebėjo ranka, neprabilo sąžinė — jis velionį sušunino. Kokios gi tat grubios prigimties, žiauriausmės širdies, arba kokių priešišku su nužudytoju ar jo giminėmis santykių turėjo būti tas as-

muo, kuris prieš liūdną-šventą mirties faktą, ne tik nė kiek nesijaudino, nė kiek neužjautė besijaudinančiųjų, bet su tokiu cinizmu, su tokiu pasigėrėjimu prilygino jį pastipusiam šuniui?... (Lietuviškai tariant šuo dvesia, stimpa, bet ne miršta, kaip poetas, matyt, tik dėl stiliaus išsireiškė).

Ne gana to, kad poetas taip ciniskai sušunino didvyrį, jis suklounino valstybės vyrus, motiną, seseris, brolius ir kitus laidotuvių procesijos dalyvius jis šiurkščiai pajaukė, tuo pačiu išniekino, išjuokė ir pačią procesiją, pačią paskutinę šioje žemėje didvyrio kelionę. Šituo poetas pavaizdavo savo nepalyginamą menkystę! Toks jo elgesys nesiderina su kultūringo žmogaus elementoriškiausiu padorumu. Tokį elgesį galima gal būtų derinti dabar su puslaukinių Afrikos gyventojų elgsena, arba su kokio nors Liubovino (iš Krasnovo romano „Od Dvuglavago Orla k Krasnomu Znameniu“), ar kito „beprizorniko“, auklėjamo, kad įskiepinus prieš žmogų neapykantą, kerštą... .

Mūsų poetas, auklėtas katalikiškoje šeimoje, mokėsis katalikiškoje gimnazijoje, bendravo su katalikais padoriais lietuviais, tat iš kur jo sieloje ir širdyje tiek tulžies, tiek neapykantos žmogui, iš kur toks storžieviškumas — niekinti kas visiems yra brangu ir šventa, kurgi, kame čia to pikto šaknis?

Deja, neilgai jieškojus — išleido ylą iš maišo... „Lygiai po metų ėjova aleja ir matova prie teatro būrį žmonių, ir kaž kas garsiai kalba. Voldemaro vilkai minėjo žuvusio karininko metines“... „Atsisuko į mano pusę oficialusis valdžios literatūros kritikas ir tarė: „Vyrų, mes minime didvyrį, o štai ateina pasityčioti žmogus, kuris velionį prilygino šuniui“... „Visos voldemarinių vilkų akys atsisuko į mano pusę, bet visdėlto nekando“ (72 psl.)

Aha, šitaip... vadinasi, politika...

Voldemaro ir jo vilkų, poetas, matoma, nekenė, o velionis karininkas — Voldemaro adjutantas, gal taipgi „vilkas“? Kaip gi tat jo neprilyginsi šuniui? Štai kur šuo pakastas. Vilkai, o visdėlto nekando... Režimas poetui gi nekenkė, nes... „visai nuoširdžiai tvirtinu, kad man laisvės buvo gana“ — sako baladės autorius (72 psl.) Nežiūrint to, mūsų poetas net 25-ms metams nuo laidotuvių praslinkus, jau čia būdamas, rašo: „Jei Smetonos vietoje būtų buvęs Voldemaras ir vilkai būtų buvę padėties viešpačiai ir tos laidotuvės būtų mane taip pat nu-

teikusios, tai būčiau radęs formą išreikšti tą pačią mintį taip, kad ji būtų galėjusi išvysti dienos šviesą."

Reiškia be jokių "gudrybių", kaip ten bebūtų buvę, atentate žuvęs karininkas, būtų buvęs jo prilygintas šuniui ir tiek.

Štai kokį liūdną faktą aš norėjau išskelti viešumon.

Jei Pasternakas savojuo veikalu skleidė vienokias idėjas, tai neskleidė, ar bent nepalaikė J. Aistis savojuo veikalėliu — kitokių? Ir viename ir kitame veikale tos idėjos gana rūpestingai suslėptos ir tik panagrinėjus, jas tegalime apčiuopti.

Bet kas tiko Pasternakui, tas neturėtų tikti J. Aisčiui. Pastarajam reikėjo tik "pajudinti smegenis".

Kalpas Uoginius.

DAR DĖL DR. ŽIVAGO

1960m. gruodžio mėn. Karyje kiek plačiau paanalizavau Pasternako romaną — Doktoras Živago ir nurodžiau, jog Pasternakas labai išaugstina komunistinę — socialistinę idėją. Jis niekur neigiamai neatsiliepia savo romane, tik pakaltina aplinkybes, kuriomis tos idėjos įgyvendinamos Rusijoje. Kartu nurodžiau, kodėl Maskvos gangsteriai neleido jam pasiimti Nobelio premijos, kurią paskyrė socialistų komitetas tvarkantis tąjį fondą.

Nežiūrint aiškių romano tikslų, mūsų kai kuri spauda Pasternaką vis dar laiko antikomunistu. Sunku suprasti, kodėl pilsto vandenėlį ant komunistinio maskvinio-kruščiovinio malūno. Maskvos gauleiteriai yra labai geri psichologai. Jie kaip ir žvejai: kai nori pagauti žuvelę, ant kabluko užkabina riebę sliėką. Ir tik tam, kad priviliotų ir apgautų kvaila žuvį. Lygiai tą patį padarė Maskvos komunistiniai žvejai: jie "slapta" išgabeno Pasternako romano rankraštį, prikabino 25 eilėraščius šventraščio dvasioje, paminėjo komunizmo įgyvendinimo žiaurokas priemones, kad tuo būdu pagautų gerą žuvį. Na, reikia pasakyti, jog Maskvai pasisekė nepaprastai puikiai. Komunizmo idėja išplėsta visame pasaulyje, romanas leidžiamas milijoniniais tiražais ir įvairiomis kalbomis, milijonai dolerių plaukia Maskvon, iš kur vėl už tuos dolerius plečiama toji pati idėja.

Šių metų vasario laidoje "American Mercury" paliečia Borisą Pasternaką ir primena Kruščiovo kaltinimą Stalinui už jo žiaurumus. Toks Kruščiovo priekaištas Stalinui buvęs reikalingas geriau prvesti komunistinę idėją. Tas kaltinimas palengvinęs visiems liberalams, radikalams

socialistams ir ružaviesiems komunistinę idėją skleisti, neginant visą tai, ką Stalinas darė. Toji klaida, kurią darė Stalinas, dabar atitaisoma. Atseit, komunizmas yra geras, tik varotos priemonės buvusios blogos.

Minėtas žurnalas išveda, jog Pasternakas, turėdamas komunisto bilietą ir kritikuodamas Staliną bei keletą kitų raudonosios partijos bosų, savo romane pavaizduoja Kruščiovo naująją komunistinę liniją.

1958 m. spalio pabaigoje Kruščiovas privertė Pasternaką (apgyvendindamas jį jo viloje Maskvos priemiestyje) atsisakyti 42,000 dol. Nobelio premijos. Tačiau 1959 m. sausio mėn. Pasternako sąskaiton Šveicarijos banke įplaukė 850,000 dol. dėl gerai pravestos propagandos, prie kurios prisidėjo ir kai kuri mūsų spauda. O A.M. prideda dar ir tai, kad tas buvo atsiektą bendradarbiaujant Kruščiovui ir Švedijos Nobelio premijos komitetui. Kiek iki šiol surinko ir dar surinks dolerių težino tik Maskva.

A.M.

POETAS IR FINANSAI

Žymus Amerikos poetas Ezra Pound, savo laiku teigiamai pasisakęs apie Italijos diktatorių Mussoilinį, pasibaigus II Pas. karui buvo traukiamas atsakomybėn už savo profaštiskas simpatijas. Neradus tinkamo paragrafo jį uždaryti kalėjimui, jis buvo pripažintas nesveiko proto ir, labai patogiai, 1946 m. uždarytas beprotnamin Amerikoje.

Net ir paskelbtas bepročiu jis vis rašė eiles, kurios prieš keleta metų laimėjo augštą premiją J.A. Valstybėse. Pasidarė nebepatogu laikyti beprotnamyje vieną iš geriausių Amerikos poetų, jis buvo išleistas ir išvyko į Italiją.

Ne vienam kildavo klausimas, kodėl poetas yra taip smarkiai persekiojamas? Juk ne vienas buvęs fašistų ar nacių simpatikas, ir dar visai atviras, yra laisvas ir niekas jo nekludo. Yla išlindo iš maišo, kai paaikškėjo, kad Ezrai Pound ne vien poezija rūpėjo. Jis jau nuo 1918 m. nepaprastai domėjosi ir ekonomija. Dabar tik išėjo rinkinys jo ekonominių straipsnių: Impact: Essays on Ignorance and the Decline of American Civilization. Tai 40 metų jo ekonominių studijų vaisiai. Kai kurie šių straipsnių buvo paskelbti jau senai ir, atrodo, kai kam buvo labai nepatogūs, ir tiek nepatogūs, jog jų autorius pakliuvo net į beprotnamį, nors ir kitu kaltinimu.

Ištiesy, Ezra Pound ne tiek domėjosi ekonomija, kiek finansais, pi-

nigais. Domėtis šia ekonomijos šaka šiais laikais niekas nėra skatinamas nei drąsinamas. Mokesčiai yra mokami pinigais, tačiau iš kur pinigai atsiranda, eilinis mokesčių mokėtojas yra per ... kvailas suprasti. Ir Ezra Pound, būdamas toks, per ištisus 40 metų statė sau šį klausimą: iš kur kyla pinigai ir kaip jie veikia? Štai ką jis rado:

1. Pinigai tai tik lyginamųjų kainų mastas ir tik ženklas keičiamas į reikmenis ar gėrybes. Tačiau patys pinigai nėra nei reikmenys nei gėrybė. Taip kaip bilietas į teatrą nėra gėrybė, o tik priemonė įsigyti gėrybę, šiuo atveju, pamatyti vaidinimą.

2. Aprūpinti kraštą pinigais ir reguliuoti jų kiekį rinkoje yra valstybės pareiga ir privilegija. Valstybingumui yra prigimta pinigų leidimo galia ir jų vertės nustatymas. Iš čia J.A. Valstybių Konstitucijoje paragrafas 5 ir str. 8-tas. Kas leidžia pinigus, nežiūrint ar jis turi teisę ar ne, de fakto turi ir valstybingumą (suverenitetą).

3. Tačiau nuo Anglijos Banko įsteigimo 1694 m. pasidarė nebeaišku kas iš tikrųjų pinigus leidžia. Moderniojo bankų sistemoj, bankas išleidęs savo notas (banknotus), tuo pačiu gamina — leidžia pinigus, nes skolina tai ko pats neturi. (1694 m. Banko manifestas sako: "bankas naudosis palūkanomis iš visų pinigų, kuriuos jis sukuria iš nieko").

4. Taigi, per paskutinius 250 metų modernios istorijos, nežiūrint aprašymų istorijos knygoje, kova dėl valstybingumo nuolat vyko tarp teisėtios valdžios (de Jure) ir tikrosios valdžios (de facto) kuri užgrobė pinigų leidimo kontrolę (Bankas).

Visiems ne paslaptis, jog Napoleoną sunaikino Rotšildai.

5. Finansininkai sumažina, arba padidina pinigų kiekį visai nežiūrėdami ar žmonėms tai reikalinga ar ne. Visuotinoji ekonomija skelbia teisingos kainos doktriną; monopolis, gi, tai manevras prieš tą teisingą kainą. Juk tik nepastoviai rinkai esant yra įmanoma spekuliuoti. ("Bankininkų finansinės operacijos").

6. Su pinigų leidimu valstybei krinta pareiga reguliuoti jų pirkimo galią. Tačiau vietoje valstybės dabar tą galią reguliuoja tie žmonės, kurie ima palūkanas už pinigų vartojimą (Bankininkai). Tai yra tas pat kaip lupti daugiau už teatro bilietą, bet nieko daugiau neduoti aktoriams. Bet iš kur gi kitur gausi bilietą, jei ne iš teatro kasos? Taigi, mokame nuošimčius pinigų leidėjams tik todėl, kad nėra kito šaltinio kur galėtum pinigus gauti.

LAIŠKAI KARIUI

Ir pagerbiant perdaug nepridėti

“Kario” 5 nr. A Mironas rašiniu “Jaunos sielos karys-rašytojas” pagerbia jubiliatą plk. lt. J. Juozą Balčiūną - švaistą.

Vienoje vietoje pastebėjau auto-rius padarytų klaidų. J. Balčiūnui priskiria kitų pareigas bei nuopelnus. A. Mironas rašo, kad plk. lt. J. Balčiūnas ėjo Kariuomenės štabo Spaudos ir švietimo Skyriaus viršininko pareigas. J. Balčiūnui beredaguojant “Kari”, laikraštis išsivystė į tikrą karių mėnesinį žurnalą su gausiomis iliustracijomis... 1938 m. Kaune, Lietuvos Karininkų Ramovėje, jis surengia pirmąjį karių rašytojų literatūrinį vakarą.

Iš tikrųjų, plk. lt. J. Balčiūnas niekad nebuvo Kariuomenės štabo Spaudos ir švietimo Skyriaus viršininku. Minėto skyriaus viršininku iki pat 1940 m. birželio mėn. buvo plk. J. Šarauskas. Šis skyrius turėjo tris dalis: Karinio rengimo ir pro-

pagandos dalis, spaudos dalis ir administracijos dalis. Karinio rengimo ir propagandos dalies vedėju buvo plk. lt. J. Balčiūnas. Šiai daliai priklausė ir “Kario” žurnalas.

Lietuvoje “Karys” niekuomet nebuvo mėnesiniu žurnalu. Visą laiką buvo savaitinis, o karui prasidėjus, 1939-1940 m. kurį laiką išeidavo tris kartus per savaitę. Plk. lt. J. Balčiūnas, pradėjęs “Kari” redaguoti, iš tikrųjų jį smarkiai pagerino turinio, išvaizdos ir puslapių skaičiaus atžvilgiu. Be to, ir “Kario” tiražas pakilo. Tačiau iliustravimo atžvilgiu “Karys” pasidarė gražuoliu jį redaguojant kpt. S. Urbonui, kada “Spindulio” spaustuvė įsigijo giliaspauės mašinas — gražiems paveikslams spausdinti. Kpt. S. Urbono pastangas nuoširdžiai rėmė skyriaus viršininkas plk. J. Šarauskas. Na, ir dalies vedėjas plk. lt. Balčiūnas remdavo kpt. S. Urbono užsimojimus gražinti “Kari”. Tik spaudos dalis bumbėdavo, kad “Karys” suėda daug lėšų ir skriaudžia kitus leidinius.

A. Mironas rašo, kad 1939 m. J. Balčiūnas išėjo atsargon pulkininko leitenanto laipsniu. Aš pamenu, kad jis gavo plk. lt. laipsnį gerokai seniau, dar būdamas karinio rengimo ir propagandos vedėju. Šias pareigas ėjo iki pat raudonųjų rusų okupacijos. Taigi, tarnaudamas kariuomenėje, bet ne atsargoje.

1938 m. Karininkų Ramovėje buvo surengęs pirmąjį karininkų rašytojų literatūros vakarą. Karių negalima pavadinti, nes kariais vadinami ne tik karininkai, bet ir kareiviai. O kareiviai jau 1927 m. pora literatūros vakarų - koncertų buvo surengę šančiuose kareivių klube ir 1928 m. per radiją (programa truko pora valandų). Organizavo puskarininkiai, įtraukę į programą ir atsargos kareivių. Nors tuo metu puskarininkiai ir kareiviai neturėjo tokių literatūrinių jėgų, kaip karininkai, bet vis šis tas buvo padaryta.

St. Butkus

TREMTIES TRIMITO KLAUSIMU

Kario š. m. 4 nr. teko skaityti, kad “Tremties Trimito” skyrius Karyje sustabdomas ar uždaromas, nes vietoje jo numatomas išleisti atskirą vienkartinį leidinį.

Nr.

Nežinant tikrų aplinkybių apie “Tremties Trimito” uždarymą, sunku ką nors pašaliniam skaitytojui tuo klausimu pasakyti. Bet vis dėlto reikia pripažinti, kad uždarymas “Tremties Trimito” atkurtai išeivijoje Šaulių Sąjungai didelis minusas ir moralinė žala. Nesiginčysiu, kad atskiras leidinys, šauliško turinio, būtų nepageidautinas ir nenaudingas. Taip. Bet jis, kad ir šedevrinis, niekuomet neatstos periodinio laikraščio, kuriame būna atvaizduojamas kas mėnuo, kas savaitė, kas diena organizacijos veikimas.

Užtat kiekvienoje tautoje ar valstybėje esamos politinės grupės, organizacijos, sambūriai stengiasi turėti savus spaudos organus, kuriuose gali nevaržomai skleisti savo organizacijos idėją, tikslus, sumanymus, ginti savo pozicijas ir tt. Panašiais samprotavimais 1919 m. buvo įsteigtas Lietuvoje šaulių Sąjungos organas “Trimitas”, kuriame tilpo ne tik sąjungos atskirų vienetų veikla, bet ir įvairaus turinio instrukcijos, įsakymai ir tt. Reikia manyti, kad tais pačiais samprotavimais buvo ir čia, tremtyje, įsteigtas žurnalo “Karys” skiltyse “Tremties Trimitas”, kuris nors silpnai, kaip kiekvienas naujagimis, bet vis dėlto reiškėsi vienus kitus metus kas mėnuo palaikydamas atkurtos šaulių Sąjungos veikimo pulsą.

Kažin, ar nepajus šauliai ir šaulės, ypač kurie skaito “Kari”, tos tuštumos, to trūkumo. Pagalvokime, ką padarėme. Juk tai buvo šauliškos minties laikraštėlis, kurio žvilgsnis buvo nukreiptas į šaulišką šeimą, į šaulišką gyvenimą.

Nors “Tremties Trimitas” ir nebuvo toks storas lapų skaičiumi, gausios žiniomis, kaip čionykščiai laikraščiai savo sensacijomis ir reklamos, bet jame šaulys ir šaulė galėjo rasti juos įdomaujančių žinių, pasiskaitymų ir, kas svarbiausia, kat tai buvo šaulių S-gos organas, kuriame buvo atdari lapai kiekvienam šauliui ir šauliui pratarti žodį į vienminčius ir net pasireikšti spaudoje.

Ar negražu būtų, kad ateity visa šauliška veikla būtų sukoncentruota savajame organe, negu dabar išblaškyta po viso kontinento spaudą, iš kurios negaunamas joks vaizdas. Kol kas tenka labai apgailestauti, kad taip atsitiko, bet netenka nusiminti ir į neveltį pulti, nes iš “Kario” redaktoriaus pasisakymo, šauliams “Kario” puslapiuose visuomet vietos rasis.

“Tremties Trimito” skaitytojas

Pov. Dirks

Gerbiamas "Kario" Redaktoriau!

... Turiu pastebėti, kad Lietuvos pulkų steigimo komisijos pirmininku buvo Petras Gužas, su kuriuo aš Smolenske ir dirbau, bet ne P. Genys, kaip "Kario" Nr. 4, 1961 m. pažymėta straipsnyje "Užsienio lietuvių kariniai daliniai". I. Vėgėlis

* * *

Krašto Gynybos sekretoriaus padėjėju Kennedy paskyrė Adam Yarmolinski. Jis bus atsakingas už asmeninės sudėties skyrių, atseit, tvarkys kariuomenėje paskyrimus į vietą, kėlimą į laipsnius, priėmimą į tarnybą ir kitus su tuo surištus dalykus.

* * *

Gegužės 4 d. išleistas L. V. S. RAMOVĖS Centro V-bos bendrarašis Nr. 64

primena skyriams įmokėti metinį įnašą KARIO Premijų Fondui. Visa eilė skyrių dar nėra įnašo atsiuntę, todėl C. V-ba negali skirti premijų.

Skyriai taip pat dar nėra atsiskaitę už dr. K. R. Jurgėlos knygą TANNENEERG.

Gatskill kalnuose — S. ir E. KRAUNAIČIŲ

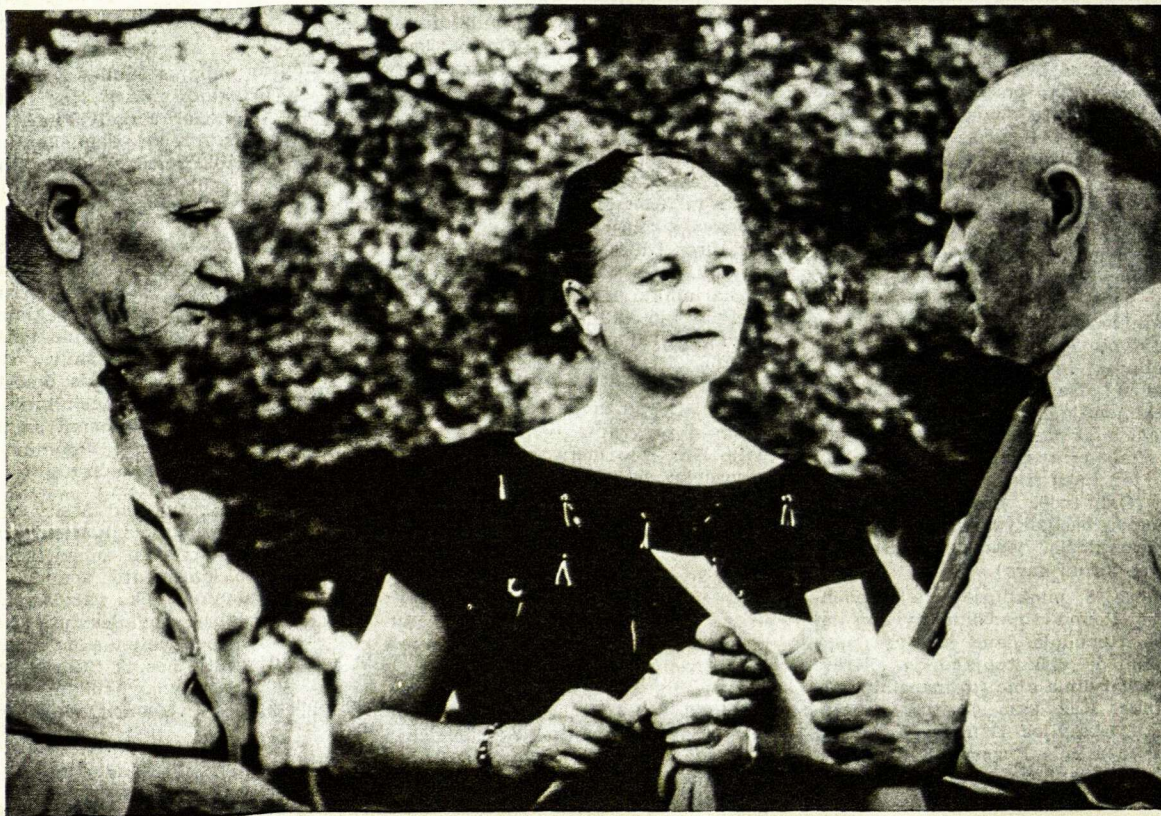
VASARVIETĖ DRUSKONIE HALL

jau atdara ir priima svečius savaitgaliams, grupių iškylos, užsakyamus vasaros sezonui ir pensininkus reikalingus ilgesnio poilsio ir priežiūros. — Apie atvykimą prašoma įspėti laišku ar telefonu: Andes, N. Y. 2781

Ponų Kraunaičių vasarvietėje pereitą vasarą: mjr. J. Virbickas, plk. E. Kraunaitis ir plk. A. Sperauskas

Gen. St. Dirmantas, p. G. Musteikienė ir plk. K. Dabulevičius susitinka, vienų iškilmių metu, gražioje lietuvių kolonijoje, žaliame Marquette Parke, Chicagoje. B. Beržinio nuotr.

**A.A. PLK. LTN. BRONIUS
IVANAUSKAS**

Š. m. balandžio 9 d. Chicagoje širdies liga staiga mirė Bronius Ivanauskas, kovotojas dėl Lietuvos laisvės ir visuomeninis veikėjas, Vyčio kryžiaus kavaličius, pulkininkas-leitenantas, teisininkas, 1927-28 metais buvęs 2 pėst. D.L.K. Algirdo pulko vadas.

Velionis gimė 1896 m. spalio 20 d. Vadokliuose, Panevėžio apskr. Mokėsi Panevėžy. 1914 m. baigė realinę gimnaziją. Mobilizuotas į rusų kariuomenę, 1916 m., baigė Odesos karo mokyklą ir buvo pasiūstas į frontą. Dalyvavo kovose su vokiečiais Rygos fronte. 1918 m. grįžo į Lietuvą.

Į Lietuvos kariuomenę stojo 1919 m. birželio mėn. atvykęs iš bolševikų okupuotos sritys. Tarnavo 2 pėst. pulke. 1919 m. rugpiūčio ir rugsėjo mėn. dalyvavo kovose su bolševikais, taip vadinamoje Zarasų operacijoje. Tais pat metais lapkričio mėn. dalyvavo kovoje su bermontininkais Radviliškio kautynėse. Kovoms su bermontininkais pasibaigus buvo paskirtas 3 kp. vadu. 1920 m. rugsėjo mėn. dalyvavo kovose su lenkais, pradžioje prie Lipsko ir Augustavo kanalo, vėliau Augustavo miškuose ir prie Seimų. 1920 m. rugsėjo 22 d. pateko į lenkų nelaisvę, iš jos pabėgo ir vėl grįžo pulkan kad kovotų. Grįžo tuo laiku kaip pulkas buvo fronte prie Giedraičių. Apdovanotas Vyčio Kryžiumi. 1922 m. baigė Augštuosius karininkų kursus ir buvo paskirtas bataliono vadu, 1925 m. pulko ūkio skyriaus viršininku, 1927 m. 2 pėst. pulko vadu.

K A R Y S

1928 m., apgailėstaujant kovos ir ginklo draugams, išėjo iš kariuomenės į atsargą.

Išėjęs iš kariuomenės dirbo teisininko darbą. Kaip pirma kariuomenėje tarnybą pradėjo jaunesn. karininku, taip ir teisininkystės srityje pradėjo nuo pat žemiausių pareigų šioje srityje. Susipažinęs su pareigomis buvo paskirtas Radviliškio taikos teisėju. Šias pareigas ėjo apie 4 metus ir šiose pareigose bebūdamas 1936 m. baigė Vytauto Didžiojo Universitete teisių fakultetą. Vėliau buvo paskirtas šiaulių apygardos teisėju, paskui perkeltas į Panevėžį, iš Panevėžio į Vilnių. 1941 m. vokiečiams užėmus Lietuvą, Vilniaus lietuvių komiteto pavedimu, atgaivino Vilniaus apygardos teismą ir ėjo šio teismo pirmininko pareigas. 1943 m. spalio mėn. buvo paskirtas teisingumo generaliniu tarėju Kaune.

1944 m. pasitraukė iš Lietuvos, Vokietijoje pradžioje gyveno Berlyne, vėliau Bad-Neuheime. 1949 m. atvyko į JAV. Visą emigracijos laiką, kaip gyvendamas Vokietijoje, taip ir atvykęs į JAV, rūpinosi savo kolegų teisininkų organizaciniais bei įvairiais visuomeniniais reikalais. 1959 m. buvo Liet. Teis. Draugijos centro Valdybos pirmininku. Labai dažnai lankydavosi lietuvis veteranų Sąjungos Ramovė susirinkimuose, bei pobūviuose.

Velionis pasižymėjo dideliu kultūringumu, buvo darbštus, gabus ir sumanus organizatorius. Kaip žmogus buvo gero, švelnaus, sugyvenamo būdo. Bendravo su įvairių srovių veikėjais, kurie tik dirbo ir troško Lietuvai gėrio ir laisvės.

Ealandžio 12 d., gausiam artimųjų ir draugų būriui dalyvaujant, buvo palydėtas iš šv. P. Marijos bažnyčios į šv. Kazimiero kapines.

K. Ališauskas.

**MJR. TADĄ CHODAKAUSKĄ
PRISIMINUŠ**

Šių metų balandžio 22 d. sukako dveji metai kai Vilniuje mirė Lietuvos kariuomenės ats. majoras ir ilgametis Panevėžio miesto burmistras Tadas Chodakauskas.

Gimęs 1889 m. gegužės 17 d. Sebentiškių dvare jis augo kitame dvare — Gavenonių. Atseit buvo kilęs iš stambių dvarininkų šeimos, Antano ir Marijos Chodakauskų, kurie ne tik nepamiršo lietuvių kalbos, bet ją vartodavo savo dvaruose.

Mokėsi jis Peterburge šv. Kotrinos gimnazijoje. 1914 m., prasidėjus I Pas. karui, buvo mobilizuotas ir pasiūstas į Aleksandrovaro karo mokyklą ją baigė. Gavęs karininko laipsnį buvo išsiūstas į Vakarų frontą. Ten jis išbuvo iki 1917 m. Kitais metais grįžo ir apsigyveno savo tėviškėje.

Pradėjus organizuoti Lietuvos kariuomenę 1919 m., jis įstojo į jos eiles. Kurį laiką buvo Panevėžio karo komendantu ir dalyvavo Nepriklausomybės kovose. Už dalyvavimą Širvintų-Giedraičių kovose, jis buvo apdovanotas Vyčio Kryžiumi. Kovoms pasibaigus jis išėjo atsargon majoro laipsniu, ir apsigyveno Panevėžyje.

Panevėžyje jis buvo išrinktas miesto burmistru ir išbuvo tose pareigose iki bolševikų invazijos Lietuvoje.

Pirmąją raudonųjų ir rudųjų okupaciją jam pavyko išgyventi, pasitraukus nuošaliai, bet II Pas. karo metu, vokiečių armijoms traukiantis, jis, kokiui tai būdu, liko atskirtas nuo šeimos ir pateko į rusų rankas.

Jo žmona su sūnumi pasitraukė į Vakarų ir apie 10 metų apie savo vyrą neturėjo jokių žinių. Jo šeimai apsigyvenus J.A.V. ir pradėjus susirašinėti su Lietuva, jis buvo rastas skurdžiai gyvenantis ir suvargęs Vilniuje.

Patirtų vargų ir kančių pasekmėje, jo, buvusi tvirta sveikata, buvo palaužta ir jis iš ligoninės beveik neišeidavo. Paskutinį kartą iš jos išėjęs jis sukniubo gatvėje ir mirė.

Artimieji Vilniuje jo palaikus palaidojo Rusų kapuose.

Velionis, nors ir iš dvarininkų kilęs, tačiau save laikė tikru lietuviu, sūnų išaugino lietuviškoje dvasioje, pats gi tarnavo Lietuvai kiek sugebėjo ir galėjo.

P. Dirkis

Panevėžio apsk. Savanorių -
Kūrėjų valdyba; sėdi iš k.:
Pranculis, T. Chodakauskas,
S. Balčas (Sibire); stovi:
P. Eižinas ir S. Banelis.

(Iš P. Bliumo rinkinio)

L.V.S. RAMOVĖ nariui

Plk. B. IVANAUSKUI
staigiai ir netikėtai mirus, Jo žmonai
Teklei ir visiems Šeimos Nariams nuo-
širdžią užuojautą reiškia

*Lietuvių Veteranų Sąjungos RAMOVĖ
CENTRO VALDYBA*

A. A.

Plk. BRONISLAVUI IVANAUSKUI
mirus, jo žmonai ir giminėms reiškia gi-
lią užuojautą ir kartu liūdi

L.V.S. RAMOVĖ Chicagos Skyrius

A. A. ANASTAZIJAI MAČIULIENEI
mirus, Jos vyrui ats. mjr. Pranui Mačiu-
liui, dukrai Elenai, žentui V. Andrews ir
artimiesiems gilią užuojautą reiškia

L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius

A. A. ANASTAZIJAI MAČIULIENEI
mirus, Jos vyrą ats. mjr. Praną Mačiu-
lį ir artimuosius nuoširdžiai užjaučia

K A R Y S

Gegužės 15 d. Brooklyne, po trumpos li-
gos mirė ANASTAZIJA MAKUTĖNAITĖ
- MAČIULIENĖ, 68 m. amžiaus. Pašar-
vota Balo - Baltrūno laidojimo įstaigoje,
gegužės 18 d. iš Angelų Karalienės baž-
nyčios buvo palydėta į S. Charles kapines.

Paliko nuliūdusį vyrą ats. mjr. Praną
Mačiu-liką, dukrą Eleną ir žentą V. Andrews.

KARIO LEIDINIAI

(KARIO prenumeratoriams žymios nuolaidos)

1. H. Sienkivičius — **KRYŽIUOČIAI**, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Kaina \$10.50 (Prenumeratoriams \$8.00).
2. V. Biržiška — **PRAEITIS PABIROS**, 352 psl. daug paveikslų, įrišta. Kaina \$6.50 (Prenumeratoriams \$5.50).
3. O. Urbonas — **ZALGIRIO MŪŠIS**, 94 psl. teksto, 16 specialių psl. iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina \$3.00 (Prenumeratoriams \$2.50).
4. Z. Raulinaitis — **DURBĖS MŪŠIS**, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausa iš 1960 m. **KARIO**. Kaina \$1.25 (Prenumeratoriams \$1.00). (Visi šie **KARIO** leidiniai, kurių kaina yra \$21.25, **KARIO** prenumeratoriams tekainuoja tik \$17.00).

CHICAGOS RAMOVĖNŲ VEIKLA

1961 m. balandžio mėn. 8 d. įvykusiame gausiame ramovėnų susirinkime buvo įvesta nauja tradicija — paverptos Tėvynės prisiminimas, kuris bus daromas kiekvieną susirinkimą atidarant ir tekstą išklausančiams atsistojus. Tekstą, kurį parengė ir perskaitė kultūros vadovas Pr. Matulionis, yra toks:

“O, Tu mano brangi, kraujuojanti Tėvyne Lietuva.

Mes Tavo vaikai toli nublokšti nuo Tavo, kiekvieną akimirka prisimename Tave ir jaučiame Tau amžiną meilę ir prisirišimą. Ant Tavo krūtinės mes gimėme ir augome. Tu mums įkvėpei karštą meilę Tau, kokios vedami mūsų tėvai ir protėviai mirė begindami Tave.

Jų išlietas kraujuo sunkėsi į Tavo žemę, kuri alsuodama įkvėpė tokią pat stiprią meilę sekančioms kartoms.

Tu šiandien kraujuoji. Tavo kūną drąsko laukiniai žvėrys, trokšdami greito Tavo žlugimo. Tavo atodūsius mes girdime ir jaučiame Tavo skausmo baisumą. Tai jausdami mes prisiekiamo Tau amžiną prisirišimą mintimis, žodžiais ir darbais.

Mes prisiekiamo protėvių, tėvų, brolių ir seserų, žuvusių už Tavo laisvę, krauju, kad mūsų mintys, žodžiai ir darbai tebus skirti tik Tau. Mes dirbsime nesigailėdami nieko, kad palengvinti Tavo kančias. Mes dirbsime dėl Tavo laisvės ir laimės.”

Toliau buvo patiektas, svarstytas ir priimtas 1961 m. veiklos planas. Po to sekė netolimos praeities, aktualia tema, gen. št. plk. P. Žilio paskaita, kuri visų dalyvių buvo atidžiai išklaudyta. Pasibaigus paskaitai, buvo paklausimų ir įdomių papildymų bei nuomonių pareiškimų iš klausytojų tarpo.

Susirinkimui pirmininkavo ir jį gražiai pravedė Karolis Dabulevičius, sekretoriavo Jonas Gradinskas.

*

1961 m. gegužės mėn. 14 d. Jaunimo Centre įvyko ramovėnų susirinkimas, į kurį atsilankė ir viešnių. Susirinkimą atidaręs valdybos pirmininkas Jonas Gaižutis, po paverptos Tėvynės prisiminimo, dalyvius paprašė 1 minutės tylo pagerbti š.m. balandžio mėn. 11 d. mirusį ramovėną plk. Br. Ivanauską. Kadangi šis sekmadienis buvo skirtas pagerbti motinoms, tai ir ramovėnų susirinkime pirmininko buvo trumpai apibūdinta lietuvių motinos reikšmė tautinės gyvybės išlaikyme ir jos nepa-

prastas pasiaukojimas tėvynę ginant visais laikais. Buvo pagerbta žuvusios ir mirusios lietuvių motinos visuose pasaulio kontinentuose.

Labai aktuali ir įdomi buvo p. J. Dainausko (neseniai atvykusio iš Prancūzijos) paskaita: “Prancūzijos politiniai įvykiai ir jų reikšmė Baltijos valstybėms”. Po paskaitos buvo eilė paklausimų, į kuriuos prelegentas išsamiai atsakė.

Smulkiai buvo painformuota apie ramovėnų ruošiamą 1961 m. gegužės mėn. 28 d. (sekmadienį) išvyką - gegužinę į Union Pier, Michigan, į kurią pakviestos birutietės su šeimomis ir svečiais.

Centro valdybos sekr. A. Rėklaitis padarė išsamų pranešimą apie knygos Tannenberg (anglų kalba) platinimą ir siuntinėjimą įvairių valstybių bibliotekoms ir apie paruoštą spaudai LVS Ramovės 10-čio istoriją, kuri numatoma bus apie 600-700 puslapių, gausiai iliustruota ir kainuos apie \$10.00. Knygos išleidimas priklauso nuo greito ir gausiaus prenumeratorių skaičiaus, nes kasoje lėšų nėra. Todėl visi ramovėnai raginami iš anksto 10-čio istoriją patys užsisakyti ir platinti — rinkti prenumeratą savo draugų ir pažįstamųjų tarpe.

LVS Ramovės narių ženklukai jau padaryti. Parodė, kaip jie atrodo ir po susirinkimo, kas norėjo, galėjo ženkluką įsigyti (kaina \$2.00).

Kultūros vadovas Pr. Matulionis padarė pranešimą apie birželio mėn. 23 d. minėjimą. Tam reikalui sudarytas organizacijų atstovų spec. komitetas. Minėjimą numato atlikti rugsėjo 8 d. — Tautos šventės dieną.

Dariaus - Girėno skridimo minėjimus Chicagoje sutiko ruošti L. B. Chicagos apygardos valdyba (Dariaus - Girėno postui ir kitoms organizacijoms talkininkaujant). Tuos minėjimus numatoma išplėsti ir padaryti juos lyg ir lietuvių - amerikiečių Diena, daugiau supažindinant amerikiečių visuomenę su lietuvių problemomis.

J. G-tis

D E M E S I O

XVIII PLP Karo Mokyklos laidai!

Š.m. rugsėjo mėn. sukanka 25 metai, kai buvo išleista P.L.P. Karo Mokyklos XVIII laida. Tai sukakčiai paminėti Toronte (Kanada) rugsėjo mėn. 2 d. rengiamas suvažiavimas. Visi XVIII laidos solenizantai kviečiami jame dalyvauti su šeimom.

Smulkesnes informacijas teikia ir registracijos reikalus tvarko p. K. BATŪRA, 102 Government Road, Toronto 18, Canada.

SVARBI SUKAKTIS

Jau spausdinama kun. A. Miluko monografija

Šių metų birželio 13 d. sueina 90 metų, kai gimė žymus Amerikos lietuvių kultūrininkas — švietėjas kun. Antanas Milukas. Jis tarnavo visą savo gyvenimą Dievui ir Tėvynei — Pro Patria. Didelių jo darbų ir nuopelnų prisiminimui, lietuvių visuomenės aukomis, šiuo metu leidžiama kun. A. Miluko monografija, kurią jau spausdina Lietuvių Enciklopedijos leidykla — spaustuvė Bostone. Ši knyga leidžiama lietuvių kultūrininkų aukomis: 5 dol. paaukoję gaus vieną knygą ir vadinsis prenumeratoriais, 10 dol. — rėmėjais, 100 dol. — mecenatais, ir kelis šimtus dolerių paaukoję — garbės mecenatais. Lietuvi, palengvink išleidimo našta kun. A. Miluko Monografijai Išleisti Komitetui, prisidėk savo auka ir Tu, nes dar nevēlu. Bet jeigu šiandien savo auka negalėsi prisidėti, rudenį, kada knyga pasirodys JAV teritorijoje, visuose lietuvių knygynuose, pasižadėk nupirkti ją. Knyga turėtų būti kiekvieno susipratusio lietuvių namuose. Šios knygos pasisekimas įkvėps kitus autorius ir leidėjus kūrybai ir žymių tautos veikėjų bei apaštalių pagerbimui.

Iš anksto šią knygą galima užsisakyti Kun. A. Miluko Monografijai Leisti Komitete šiuo adresu: Mrs. Lijija Mingėlienė (Mingėla), 153 E. Parkhurst Pl., Detroit 3, Mich.

Visų prie monografijos išleidimo prisidėjusių vardai bus paskelbti toje monografijoje ir visi gaus po vieną knygą.

K. A. M. M. L. Komitetas

**NEGALIMAS DALYKAS?!
JUK AŠ DAR NESUMOKĖJAU
1961 M. PRENUMERATOS !!!**

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢

V I E N Y B Ė

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

šiais metais švenčia savo

Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

V I E N Y B Ė

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Prenumerata:

Metams \$4.50

Pusei metų \$2.50

Atsk. Nr. . . . . 10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL

S K A I T Y K I T E

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik \$10.00. Rašykite —

D I R V A

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

Kur geriausiai pailsėti per atostogas —

Garsiam Cape Cod - Osterville, Mass., kurorte prie atviro Atlanto, Long-Beach plažo, pušų pavėsyje, gražioje lietuviškoje vasarvietės viloje

“AUDRONĖ”

87 East Bay Rd., Osterville, Cape Cod, Mass.
Tel. GA 8-8425

Ištaigingą vilą, erdvūs kambariai • Gražus privatus 2 akrų pušynas - parkas • Šiltos Golfstromo srovės, atviras jūros pliažas 5 min. pėsčiom • Rami aplinkuma, daug vietos poilsiui ir žaidimams • Geras lietuviškas maistas ir malonus patarnavimas.

VILA VASAROJIMUI JAU ATIDARYTA

Lietuviai savininkai Dr. Ed. ir Marija Jansonai visus malonias kviečia atvykti. Iki š.m. birželio 10 d. kreiptis:

DR. ED. JANSONAS

89 Mt. Ida Rd., Boston 22, Mass.; Tel. AV 8-5999

o vėliau:

“AUDRONĖ” - JANSONAS

87 East Bay Road, Osterville, Cape Cod, Mass.

Naujas Telefonas: GARDEN 8-8425

DARBININKAS

DARBININKAS išeina du kartus savaitėje. Prenumerata metams \$6.00. Naujiems skaitytojams iki šių metų pabaigos — \$3.00; šiems ir 1962 m. tik \$8.00.

DARBININKO administracijoje veikia SPAUDOS KIOSKAS. Čia gaunami naujausi lietuviškų knygų leidiniai, maldaknygės bei lietuviškos plokštelės.

Visais reikalais kreiptis:

DARBININKO ADMINISTRACIJA

910 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y.

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal sutarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.